

KATEORA[®]

ŠTUDENSKI LIST LETNIK XVI. ŠT. 8 MARIBOR, 1. iv. 1973

FOTOGRAFIJE
FERDO RAKUŠA

Podiplomski seminar VEKŠ

OB 12. PODIPLOMSKEM SEMINARJU ZA DIPLOMANTE VISOKE EKONOMSKE KOMERCIJALNE ŠOLE

Dopolnilno in permanentno izobraževanje postaja zaradi naglega razvoja znanosti na vseh področjih človekovega delovanja vse pomembnejše. Pridobljena znanja v rednih izobraževalnih procesih vse hitreje zastarevajo. To je vplivalo tudi na pospešen razvoj in uvajanje raznih novih oblik permanentnega in dopolnilnega izobraževanja.

S takšnimi oblikami dosežemo dvoje: organizirano in v relativno kratkem času ter z majhnimi stroški seznanimo različne profile z novostmi. Tako jih usposobimo za takojšnjo uporabo pridobitve novih znanstvenih izsledkov in novosti s področja tehnološkega razvoja.

Oblike permanentnega in dopolnilnega izobraževanja so razna posvetovanja, simpoziji, podiplomski seminarji ter razni posebni seminarji za ožja področja. Druge oblike pa so tudi razni treningi, oblike poslovnih iger, prigodki itd. Zadnji se posebno hitro uveljavljajo.

Visoka ekonomska komercialna šola organizira vsako leto za svoje diplomante podiplomski seminar, ki je postal že tradicionalna oblika dopolnilnega izobraževanja. Hkrati pa „ubijemo kar dve muhi na en mah“, ker nudi seminar diplomantom potrebno strokovno dopolnilno izobraževanje in jim omogoča medsebojno spoznavanje.

Teme teh podiplomskih seminarjev so prilagojene stalnim spremembam v gospodarstvu ter novostim na tem področju. To potrjuje tudi pregled tem dosedanjih seminarjev:

1963 – Integracije in strokovni kadri
1964 – Sedemletni plan
1965 Temelji in posebnosti finančne politike v okviru poslovne politike podjetja

1966 Prisilna poravnava in stečaj po naših novih predpisih
1967 Konvertibilnost in njena ekonomska pogojenost
1968 Problemi predvidevanja blaga za osebno potrošnjo
1969 Filozofija vodenja in poslovna politika
1970 Sistemski pristop k dobri organizaciji
1971 Problemi stabilizacije gospodarstva
1972 Sodobni organizacijski pristopi in tehnike vodenja podjetja
1973 Izboljševanje informacij v podjetju

Tema letošnjega, pravkar končanega seminarja, je bila „Aplikativne teme s področja marketinga“. Na seminarju, ki je bil od 21. do 23. februarja 1974 je sodelovalo 8 referentov profesorjev VEKŠ, ekonomske fakultete iz Zagreba in strokovnjakov iz prakse.

Pri izbiri teme je bilo mr. Dušanu Radonjiču, vodji letošnjega seminarja vodilo predvsem to, da nova ustava in izhodišča za X. kongres ZKJ poudarjata dvoje področij, ki jima doslej nismo posvetili dovolj pozornosti. To sta tržišče in plan.

Naš tržno planski gospodarski sistem pa vsekakor zahteva, da moramo oba elementa upoštevati, če želimo izboljšati gospodarsko situacijo. To velja še posebej za planiranje, ker morajo biti perspektivni plani osnovani na realni možnosti tržišča in ne obratno. Prav zato smo diplomantom letošnjega podiplomskega seminarja pojasnili nekatera področja proučevanja trga in plasmana proizvoda, kar bodo lahko gotovo uporabili pri delu in planiranju. Brez temeljnega poznavanja trga namreč ni mogoče sestaviti realnega plana in brez tega ni mogoče realno dosegati ciljev, ki smo si jih s planom zastavili.

Sistem podajanja snovi je bil na letošnjem seminarju nekoliko spremenjen. Od klasične smo prešli k bolj izpopolnjeni obliki. Referent je v kratki obliki povzel vsebino svojega referata in pri tem poudaril tista poglavja, ki v referatu morebiti niso bila dovolj poudarjena. Ostali čas je bil na voljo za izmenjavo mnenj. Rezultati ankete, opravljene po seminarju povedo, da so bili udeleženci s seminarjem zelo zadovoljni, edina pripomba: se več časa za izmenjavanje mnenj in praktičnih izkušenj.

Naj sklenemo z ugotovitvijo, da smo preko diplomantov VEKŠ seznanili s problematiko sistematičnega nastopanja na tržišču, s področjem marketinga, kot eno najširših in najzahtevnejših delovnih področij v okviru gospodarske organizacije.

Irena Knehtl

Seminar v Poreču

22. februarja je IO SŠ LVZ organiziral v Poreču seminar za predstavnike ljubljanskih fakultet, ki je trajal tri dni.

Prva tema je bila „Organiziranost mladih in priprava na kongres“. Dogovorili so se za ime SZM, ki naj bi združevala delavsko, kmečko, srednješolsko in študentsko mladino.

Osnovni princip v novi organiziranosti bo delegatski sistem. Vsak redni ali izredni študent, ki bo sprejel program in statut, bo član študentske skupnosti. V mestni konferenci socialistične pa naj bi se vključili kot šesta občinska konferenca. Na seminarju pa je bilo zavzeto stališče, da je čimprej potrebno pripraviti kongres mladih.

Beseda je tekla tudi o družbeno ekonomskem položaju študentov, o volitvah delegacij in o delegatskem sistemu na splošno ter o nejasnostih v smeri s položajem SŠ na volitvah. Razpravljali so tudi o delavnem statusu študentov.

Velika pozornost je bila posvečena tudi akcijam ljubljanske filozofske fakultete. Zavzeto je bilo stališče, da se situacija rešuje na samih fakultetah.

Seminar je bil uspešen, udeležila sta se ga tudi predsednik in sekretar IO SŠ MVZ.

Ivo Usar

Pomanjkanje visokošolske literature

Študentje mariborskih visokošolskih zavodov in verjetno tudi študentje drugih univerzitetnih središč, se pre pogosto srečujemo s problemom nabave skript ter druge strokovne literature. Ta problem se najbolj nanasa na skripte, ki so predpogoj za hitrejši ter kvalitetnejši študij. Pri nabavi skript smo pogosto odvisni od lastne iznajdljivosti, kar nam pa nemalokrat vzame dosti časa, s tem zamudimo izpitni rok na katerega smo želeli iti, skratka z navedenim problemom se sproti plaz drugih manjših problemov.

Na nekaterih solah MVZ se s problemom skript ukvarjajo študijske komisije. Res je, da lahko slednje dosežejo izdajo nekaterih skript, vendar pa dvomim da poskušajo posredovati skripta iz drugih republik, najbrž le iz ljubljanske Univerze.

Izhod iz omenjene problematike, in to po mojem mnenju za sedaj najboljši izhod, bi bila prav gotovo posebna knjižnica v kateri bi bila zbrana večina jugoslovanskih skript, ki pridejo v poštev na naših visokošolskih zavodih. Taka knjižnica bi lahko imela zalogo tudi ostale literature (knjig) in ne le naše temveč tudi primerke tuje strokovne literature. Menim, da bi s tem imeli naši študenti precej večjo izbiro literarnih pripomočkov za študij, kot jo trenutno imajo. Sedaj imamo priložnost, da dobimo tako knjižnico. Inicijativa je prišla s strani Založbe Obzorja iz Maribora, ki je pripravljena preurediti eno obstoječih knjižnic v, lahko bi rekli, študentsko knjižnico. Menim da je potrebno sprejeti ponujeno roko, posredovati svoje želje in predloge, saj je to v interesu nas vseh.

MV

Seja predsedstva zveze študentov Jugoslavije

V Beogradu je bila seja predsedstva ZSJ, ki je najprej obravnavala tekočo problematiko ZSJ. V nadaljevanju je bilo zavzeto stališče do problematike FF. Sprejet je bil sklep, da bo povezovanje FF vodil iniciativni odbor, v katerem bodo predstavniki vseh fakultet.

Iz FF Ljubljana, Beograda in Zagreba pa se prvega sestanka naj ne bi udeležili predstavniki odborov, temveč študenti-komunisti člani sekretariata OOKZ vseh fakultet.

Istega dne je bil tudi skupen sestanek predsedstva ZSJ in ZMJ. Prva točka je bila posvečena nalogam pri realizaciji ustavnih sprememb na univerzah ter o nalogah študentov pri SLO.

Najbolj „vroča“ je bila tretja točka dnevnega reda, kjer so razpravljali, kdaj naj bi bila zvezni in republiški kongres mladih. Kresala so se mnenja ali naj bo prej zvezni ali republiški. Tako do končne odločitve ni prišlo.

Sprejet je bil sklep, da se o tem ponovno pogovori v osnovnih organizacijah. Rok za kongres pa naj bi se določili na naslednji skupni seji ZMJ in ZSJ.

Ivo Usar

Permanentno izobraževanje VTŠ

VTŠ prispeva k permanentnemu izobraževanju s strokovnimi seminarji ki jih prireja oddelek za strojništvo že osem let zapored. Tako je v začetku feb., šola organizirala 8. strokovni seminar.

Seminar je namenjen diplomantom VTŠ, da se tako ohrani kontakt z njimi. Organizatorji pa vabijo tudi strokovnjake iz delovnih organizacij, kajti tudi slednji se morajo sproti seznanjati z novimi dosežki tehnike, posebej strojništva.

Organizatorjem seminarja se je na vabilo tudi tokrat odzvalo veliko število tako domačih kot tujih strokovnjakov. Razen gostov so predavali tudi profesorji z VTŠ. Zaradi velikega števila tem (16) je bil seminar razdeljen na dva dni. Udeležilo pa se ga je cca. 40 slušateljev.

M. V.

izdaja stalna skupščina skupnosti študentov mariborskih visokošolskih zavodov

Ureja uredniški odbor:

v. d. glavnega urednika: Mik Rebernik
v. d. odgovornega urednika: Davorin Kračun
sekretarka uredništva: Nevenka Vetrli

Študentje in visoko šolstvo:

Mario Vetrli (urednik), Milan Kerkez, Janko Siranko

Politika in gospodarstvo:

Dušan Zbašnik (urednik), Drago Pišek

Kultura:

Mitja Zitnik (urednik), Igor Kramberger, Adrian Grizold, Boris Čerpes

Periskop:

Jože Zagožen

Likovnost:

Sonja Mihec, Ferdo Rakuša (fotografija), Janez Rotman, Jasna Zbašnik

Tehnični urednik: Marjan Hani

Lektor: Branka Vaupotič

Katedro sofinancirajo: Združenje visokošolskih zavodov Maribor, IO SŠ MVZ, Kulturna skupnost Slovenije in SO Maribor. Uredništvo in uprava Ob parku 7, 62000 Maribor, telefon 22-004, tekoči račun 51800-678-81846. Nenaročeniški ilfki in rokopisov ne vračamo. Cena izvoda je 2,00 din (letna naročnina 20,00 din, za ustanove in podjetja 30,00 din). Tiska CGP Mariborski tisk, Maribor.

Gremo naprej!

Kako naprej? To je bilo zelo aktualno vprašanje, ki je okupiralo diplomante in študente VPS vrsto let. Namreč gre za to, kako nadaljevati študij na pravni fakulteti v Ljubljani, saj je marsikateri čutil, da zmore več kakor diplomanto VTS. Vendar je bila pot naprej posuta s trnjem, posebno kar se tiče diferencialnih izpitov, saj je študent izgubil eno šolsko leto. Prav to izgubljeno leto, je iniciralo, da je diplomant VPS odšel tako na prakso in šele po nekaj letih nadaljeval študij kot izredni študent na pravni fakulteti.

Težnja lanske generacije je bila, da bi nadaljevala študij na ravni fakultete ne da bi morala zaradi tega izgubiti leto...

Kolektiv VPS je naslovil prošnjo na pedagoško-znanstveni svet pravne fakultete, s katero je želel, da bi le ta sprejela diplomante VPS v tretji letnik brez tega, da bi morali opravljati tri diferencialne izpite med poletnimi počitnicami. Odgovor pedagoško-znanstvenega sveta pravne fakultete je prispel ob koncu šolskega leta in iz njega citiram naslednje tri točke:

- diplomantom VPS se dovoli prestop v tretji letnik pravne fakultete
- diferencialne izpite morajo opraviti do diplome (rimsko pravo in Narodno in splošna zgodovina, kot dvojček ter statistiko)
- po eventualnem priznanju izpitov iz nekaterih predmetov bodo razpravljali katedre na pravni fakulteti v Ljubljani in na VPS v Mariboru.

Ugodna rešitev tega problema s strani pravne fakultete je omogočila, da več rednih zlasti pa še izrednih diplomantov VPS, nadaljuje študij v Ljubljani. Tako se je npr. letos vpisala v tretji letnik pravne fakultete okrog dvajset študentov VPS. Med drugim je na skupščini študentov pravne fakultete dekan prof. dr. Rudi Godec omenil, da je to interesantna skupina in da se bo zlasti izrednim študentom posvečala določena pozornost.

Op. p.

Omenil bi še sledeče. To je vse lepo in prav vendar bi pa Maribor kot razvijajoči se univerzitetni center moral posvetiti več pažnje prehodu VPS na drugo stopnjo, saj kot industrijsko središče še kako potrebuje pravniški kader. Če citiram samo enega od akterjev prehoda VPS na drugo stopnjo, ki je dejal dobesedno takole, „če ne bo druge stopnje v prihodnjih dveh letih, je ne bo tudi v tem desetletju.“ Mislim pa, da je za premostitev teh preprek potrebna veliko večja kolektivna zagnanost profesorjev in študentov, saj je v veliki meri od njihovega dela odvisna nadaljnja usoda VPS (glej osnutek novega zakona o visokem šolstvu).

BOJAN KOVAČIČ

Pogovor s predsednikom IO SŠ MVZ

Ob koncu meseca januarja je bila zadnja skupščina IO SŠ MVZ in za njo prva seja novoizvoljenega odbora. Za novega predsednika je bil izvoljen Ivo Ušar. Kot že leta poprej smo se tudi sedaj odločili, da objavimo pogovor z novim predsednikom.

KATEDRA katerim problemom bo moral novi izvršni odbor SŠ MVZ posvečati največ pozornosti?

IVO UŠAR: Nalog, ki stojijo pred novim izvršnim odborom, je veliko. Omejil bi se le na nekatere. V tem času bo ena naših osrednjih nalog aktivno sodelovanje v pripravi novega družbenega dogovora o štipendiranju. Zavzeti se bomo morali za enoten način in kriterij podeljevanja štipendij, kajti sedanji načrt družbenega dogovora socialne diferenciacije ne odpravi, temveč jo samo povečuje. Tukaj se namreč postavi vprašanje kdo in kako bo štipendiral bodoče študente iz nerazvitih območij. Sedanji načrt utemeljuje s tem, da bo dana osnovna štipendija, ki jo bo dobil vsak študent. Študentje iz gospodarsko močnejših središč bodo lahko dobili kadrovske štipendije od domačih podjetij ter zavodov, tako pa se socialni propad med študenti še večja. Posojila bodo ukinjena, saj veljajo pogodbe samo še do 30. septembra 1974. Žalostno je to, da ne bomo študentje plačani (štipendirani) za svoje delo in rezultate tega dela (študij, udeležba v raziskovalni dejavnosti...), temveč zato, da bomo potencialni strokovnjaki za neko delovno organizacijo.

Čakajo nas še druge naloge s področja študentskega standarda in drugih dejavnosti študentov, na primer status študenta, resnična enakopravna vloga študentov v raziskovalno izobraževalnem procesu, ki naj dobi tudi svojo formalno pravno potrditev v statutih šol. Pozornost moramo posvetiti tudi predkongresni dejavnosti in pri sprejemanju novega zakona o visokem šolstvu.

Povem naj še, da se bo moral v tem mandatnem obdobju novi izvršni odbor spoprijeti z naslednjimi problemi in nalogami: realizacijo tripartitnega sistema, s preučitvijo statuten šol, več pozornosti bo treba posvetiti dejavnosti specializiranih organizacij, problematiki okoli študija (učni načrti, praksa...), med drugim bo treba pospešiti ter konkretizirati študentsko populacijo v širšo družbeno stvarnost.

K: Odnosi z združevanjem MVZ niso bili v zadnjem času najboljši. Se ti zdi, da je za dobro delovanje izvršnega odbora potrebno sodelovanje z združenjem?

U: To je res. Bili so problemi glede financiranja, kar pa so študenti lahko brali tudi v Katedri. Mislim, da je sodelovanje z združenjem potrebno in mi ne bomo tisti, ki bi to sodelovanje zavirali.

K: Vsi vemo, da so bili lanskoletni programi dela izvršnega odbora in njegovih komisij eni najboljših v zadnjih letih. Na skupščini pa so delegati ugotovili, da je realizacija teh bila slaba. Ali meniš, da ne boste letos naredili le dobrih programov, ampak pokazali tudi večjo dejavnost?

U: Želja vsakega je, da čim boljše dela. Lanskoletni programi so bili resnično dobri in upam, da bo takšne (dobre) programe pripravil tudi novi odbor ter jih čim uspešneje realiziral.

K: Kaj bi nam lahko povedal o novih programih?

U: O novih programih bomo govorili na naslednji stalni skupščini IO SŠ MVZ, ki bo v kratkem in prepričan sem, da boš takrat dobil zaželen odgovor na to vprašanje, predvsem pa natančen.

K: Kako si predstavljaš boljše povezavo IO SŠ MVZ z odbori po šolah? Ali boste zopet čakali na njihov odziv ali pa se boste potrudili in sami navezali pristnejše stike?

U: Povezava z odbori po šolah je predpogoj za dobro delo izvršnega odbora. Ne strinjam se z formalističnim načinom dela, zato bomo sami stopili v kontakte z odbori po šolah, kajti od tam morajo prihajati pobude za resnično plodno delo. Moja želja je namreč, da ustvarimo resnično homogeno študentsko organizacijo, ki bo zmožna opraviti naloge, ki so pred nami vsmi.

K: Kaj meniš katere komisije bi morale biti najaktivnejše, mislim tiste, na katerih bi naj slonel večji delež dejavnosti?

U: Za dobro funkcioniranje nekega stroja je potrebno, da so vsi deli v redu. Tako je tudi pri nas. Če želimo uspešno delati, se mora truditi vsaka komisija. Res pa je, da se bo materialna komisija morala skoraj najbolj angažirati, o čem sem govoril pri prvem vprašanju.

K: Ali boste komisije, ki niso pokazale nikakršnih rezultatov ukinili, ali pa boste zahtevali od predsednikov, da poživijo dejavnost slednjih?

U: Komisij ne mislimo ukiniti. Mislim pa tudi, da do sedaj ni bilo komisije, ki ne bi pokazala nikakršnih rezultatov. Potrebna pa bo resnična angažiranost vseh predsednikov komisij.

K: Kaj pa komisija za stike? Videti je kot da lani ni storila ničesar.

U: Ta trditve je samo delno pravilna, prej sem nasplošno omenil delo vseh komisij. Ne strinjam pa se, da pri omenjeni komisiji ni bilo nič storjenega. Komisija je navezala stike s slovenskimi študenti na Dunaju ter s skupnostjo študentov v Celju.

K: Kaj meniš o formiranju TOZD po zavodih MVZ? So prinesli kakšne spremembe?

U: Na MVZ TOZD niso bili formirani, saj so se vsi konstituirali kot OZD. Ocenjujem, da na vseh šolah še niso vse pravice študentov formulirane kot bi morale biti. Toda, ker čakamo na novi zakon o visokem šolstvu, ki bo kmalu v javni razpravi, se bodo morali tudi statuti spremeniti. Pri tem bo naloga izvršnega odbora, da pribori študentom v statutih pravice, ki jim gredo.

K: Kakšno stališče bo IO zavzel pri formiranju univerze v Mariboru? Na kak način se mislite boriti, da bi prišlo do realizacije?

U: Naše stališče je, da je v Mariboru univerza potrebna, ki pa naj bi imela nov vsebinski in organizacijski karakter. Torej ne bi bila dvojniki ljubljanske univerze, saj sami vemo, da so naše visoke šole po svojih programih drugačne od ljubljanskih.

Nova univerza je nujna, posebej če se ozremo na podatek, da bi do leta 1985 višji in visokošolski študij zajel približno četrtno prebivalstva med devetnajstim in štirindvajsetim letom starosti, pri tem pa naj bi čez petnajst let imeli trideset do štirideset tisoč študentov.

K: Katedro izdaja stalna skupščina IO SŠ MVZ. Ali misliš, da je kot taka dovolj informativna, „študentska“, ali je potrebno informirati študente preko njihovega glasila še več in pogostejše?

U: Po mojem mnenju Katedra ni dovolj informativna. Potrebno bi bilo vključiti še več študentov v njeno delo, da bi se v njej odražal resničen utrip študentskega življenja. Menim tudi, da bi morala biti bolj kritična.

K: Najlepše se ti zahvaljujem za odgovore.

Mario Vetrih

Študent v obrambnih pripravah na SLO

S sprejemom koncepcije najširših obrambnih priprav v SFRJ in po sprejemu resolucije in sklepov 3. konference ZKJ ter resolucije Zvezne konference SZDL Jugoslavije so postale jasnejše naloge tudi drugih družbenopolitičnih organizacij v organiziranem načrtnem delu v obrambnih pripravah članstva le-teh. Poleg idejno političnega, moralno etičnega, patriotskega in podobnega splošnega delovanja, ki ga obravnavajo splošni programi raznih družbenopolitičnih organizacij in društev, moramo načrtno razvijati tudi konkretne, aktivne oblike vključevanja zlasti mladine v mirnodobne obrambne priprave SFRJ.

V novi zvezni in republiški ustavi je dan osnovni poudarek na obrambnih pripravah najobsežnejših družbenopolitičnih skupnosti – krajevni skupnosti, delovnih organizacijah, interesnih skupnosti, občinah in regijah. Zveza je izoblikovala preko Zveznega sekretariata za narodno obrambo (ZSNO) dolgoročni program obrambnih priprav mladih skozi celoten učno vzgojni proces: od predšolske dobe preko obveznega osemletnega šolanja, strokovnih in srednjih šol do višjih in visokih šol. Pripravlja se medrepubliški samoupravni dogovor o dolgoročnem načrtnem obrambnem izobraževanju mladine. Za višje in visoke šole je izdelan osnutek medsebojnega samoupravnega dogovora, ki je sedaj v javni razpravi in se bo sprejemal koncem marca na meduniverzitetnem odboru jugoslovanskih univerz. Kaj nam daje osnutek?

Dogovor predvideva enoten program izobraževanja na vseh višjih in visokih šolah na obrambnem področju v obliki A, B in C programa, ki bo veljal za celotno SFRJ.

„A“ – program je teoretično delo pri predmetu „Osnove ljudske obrambe SFRJ“ v I. in II. letu študija po 55 ur predavanj in seminarjskih oblik dela v enem letu.

„B“ – program je inkorporirana obrambna tematika pri strokovnih predmetih posameznih usmeritev, npr. elektronika: elektronska sredstva zvez, elektronska sredstva za dozimetrijo in detekcijo radioloških in kemičnih bojnih snovi, elektronska sredstva za odbiranje in spremljanje ciljev v zraku, elektronska sredstva za navigacijo, sredstva za vodenje – usmerjanje projektilov itd. Slično se vnaša obrambna tematika v strokovne predmete ekonomskih, filozofskih, pravnih, medicinskih in drugih višjih šol in fakultet. Obseg nestrokovnih predmetov ostane nespremenjen.

XINE SOSED, LE VRAG ŽELI BITI MEJAK,.....

Stremuška uradna italijanska politika je zopet ustrelila kozla: topot nekoliko večjega, bolj rejenega in z daljšimi rogovi, kot se je to posrečilo leta 1970 zunanjemu ministru Moru z njegovo „izjavo“.

V prepričanju, da je Jugoslavija pred razsulom, da mož, ki so italijanskim črnosrajčnikom v vojnih dneh „pokazali“ pot domov, ni več na branikih naše svobode, suverenosti in neodvisnosti, taisti narod – tokrat pod plaščem uradne, „antifašistične“ politike – zopet steguje svoje kremplje po naši, nekdanji s krvjo prepojeni slovenski zemlji. Sicer pa: volk menja kožo, toda nravi nikdal

Ker ni fašističnim hijenam uspelo s pomočjo vojaškega škornja klanja, požiganja in pobijanja doseči zavojevanja našega primorskega bivalja in njegove iztrebitve, hoče sedanja uradna garnitura z najrazličnejšimi „diplomatskimi“ izjavami, notami, namigovanji ter s pomočjo mednarodne imperialistične plutokracije, družšine, poznane tudi pod imenom NATO pakt, uresničiti razblinjene Mussolinijeve sanje. Toda, naj jim vendar priključimo v spomin: Duše je končal ohešen za petel To pa utegne biti sila neprijetno,.....

Ni dolgo tega, ko so že nekateri sosedski nisuni na ves glas kričali o „ozemeljskih pravicah“ neke Italije, ko je udarjal v uho glas televizijskih in radijskih napovedovalcev, zahtevajoč „svoje“, ko se je po Trstu odkrito govorilo: Trenutek je blizu,.....

Toda povemo vam, slovenski in jugoslovanski mladi rod vam govori, da je lahko tovrstno besedičenje tvegan posel, nevarni računi brez krčmarjal

xče smo se že za ceno miroljubnega sosedstva in popuščanja mednarodne napetosti odpovedali Trstu, Furlaniji in Julijski Krajini; koprake, piranske, istrske – primorske zemlje ne boste ugledali drugače, kot (solidni) turisti,.....

Ne sosed, le vrage želi torej biti mejak; s takšnimi pa smo vselej znali hitro in učinkovito obračunati!

(Govor J. Zagožena na protestnem zborovanju na Trgu svobode, 21. marca 1974)

„C“ – program zajema 10- do 20-dnevna taborenja študentske mladine v poletnih počitnicah, ki jih organizirajo operativne enote JLA ali v ustanovljenih mladinskih obrambno-vzgojnih centrih republik ali pokrajin. Uspešno opravljeni programi obrambne vzgoje se upoštevajo pri služenju kadrovskega roka.

Osnovni cilj osposabljanja študentske mladine za ljudsko obrambo je: – doseči zavestno, aktivno in najuspešnejše vključevanje študentske populacije v vse komponente vseljudske obrambe in družbene samozščite, – z izobraževalnim, vzgojnim, družbenopolitičnim in drugim delovanjem, želimo na visokošolskih ustanovah v procesu izgrajevanja zavedne socialistične in strokovne osebnosti študenta, usposobiti ga tudi za aktivno oboroženo borbo.

– program mora zagotoviti, da študentska mladina pridobi oziroma znanja in marksistični pogled na vojno in mir, na vojno v sodobnih pogojih, na vlogo in mesto SFRJ v mednarodnih odnosih ter temeljitejša znanja o naši koncepciji SLO in o politiki ljudske obrambe, – študentska mladina naj pridobi enotne poglede in prepričanje, da je koncepcija SLO edina garancija uspešne obrambe naše samoupravne socialistične družbe in naše integritete,

– razviti moramo enotne, jasne idejne poglede na vse vrste sovražnih idejno političnih in psiholoških vplivov, ki se izvajajo proti nam.

Študentska populacija se mora zavestno opredeliti za aktivno sodelovanje v obrambnih pripravah, in to posebej še za oboroženo borbo ter za druge oblike odpora, ki so sestavni del naše koncepcije SLO.

Visokošolske ustanove morajo po osnutku novega programa usposobiti študente za delo na obrambnih nalogah v gospodarstvu, družbenih službah, raznih organih družbenopolitičnih skupnosti in za ostale naloge, ki jih lahko uspešno izvajajo v eventualni vojni.

To je osnutek samoupravnega dogovora za nadaljnje razvijanje obrambnih priprav, ki ga bomo v kratkem sprejeli in bo pričel veljati z novim šolskim letom 1974/75 v vsej SFRJ. Ugotovimo, lahko že sedaj, da pomeni novi program obrambnih priprav mladih res načrtno, sistematično delo na vseh nivojih učno-vzgojnega procesa v našem šolstvu.

Mnogi mladinci pa se povsem upravičeno sprašujejo že danes, kje se lahko in kako vključijo v aktivne obrambne priprave sedaj za eventualni oborožen odpor napadalcu.

Možnosti in oblik je tudi že sedaj veliko. Pri tem moramo upoštevati osnovno načelo – teritorialna pripadnost. Vključujemo se v obrambne priprave v kraju stalnega bivališča, kjer smo v vojaški evidenci in ob dogovoru z oddelkom za NO ali štabom TO. Študentska mladina mora razvijati razne organizirane oblike povezovanja s štabi TO in se skupinsko – timsko vključevati v mirnodobne obrambne priprave domačega kraja. Velike možnosti so dane z aktivnejšim delom študentskih organizacij (pokrajinskih klubov, športnih skupin, radio klubov itd.) pri vključevanju v obrambne priprave posameznih krajev in koordinacija odborov za ljudsko obrambo.

Vse družbenopolitične organizacije v krajevnih skupnostih, zasebnih ali občinah imajo odbore za LO in možnosti delovanja študentske in ostale mladine v teh so velike.

Oblike in možnosti je že sedaj veliko za aktivno delovanje mladine v obrambnih pripravah. Od mladih in njihove samoiniciativnosti in aktivnosti je odvisno, ali ostaja vse to samo možnost, ali pa tudi aktivna oblika dela v obrambnih pripravah domačega kraja.

Prepričan sem, da v sedanjih trdnih, odločilnih korakih, ki nas vodijo v nadaljnje razvijanje in krepitev naše samoupravne socialistične skupnosti jugoslovanskih narodov in narodnosti, mora naš sleherni mladinec, študent razumeti ustavno načelo, da je obramba domovine in aktivno delovanje v obrambnih pripravah že v miru, njegova neodtujljiva pravica, ki jo bo znal negovati in krečiti v našem obrambnem sistemu s svojim aktivnim odnosom do obrambe samoupravne socialistične Jugoslavije.

Stanko KODRIN, dipl. t. profesor višje le

Za razmislek

Vloga, ki jo je v začetnem obdobju industrializacije kapitalistične družbe imel kapitan (skupaj s hitrim razvojem omrežja bank, zavarovalnic in drugih finančnih institucij), ima danes, ko smo priče novega vzgona za razvoj človekove družbe, znanstveno delo. Če o znanstvenem delu govorimo mislimo pri tem na induciranje novih tehničnih (in še kakšnih drugih!) dosežkov, na poseganje na še neraziskana ali ne dokončno raziskana področja.

Osnova za solidno organizirano znanstveno raziskovalno delo je nedvomno razvit in učinkovit izobraževalni sistem. Izobraževalni sistem zajema tako osnovno šolstvo, srednje šolstvo, višje in visoko šolstvo, kakor tudi predšolsko vzgojo in podiplomski študij. Neko narodnogospodarsko področje lahko pričakuje učinkovit razvoj znanstvenega dela in s tem tudi pospešen razvoj družbene skupnosti, le takrat, ko razvijen sistem izobraževalnih institucij „producira“ zadosten kvaliteten izbor strokovnjakov, ki bodo kasneje lahko sodelovali v znanstveno raziskovalnem delu. Za razvejano izobraževalnega sistema pa je potrebno sinergijsko delovanje več dejavnikov, med katerimi ni najmanj pomemben dejavnik – sredstva, ki jih bo družba zmogla naložiti v izobraževanje in s tem v znanstveno delo. Razvite dežele, ki dosegajo visok narodni dohodek, bodo lahko vložile znatna sredstva v razvoj izobraževalnega sistema in znanstvenega dela. Manj razvite dežele, ki imajo nizek narodni dohodek, bodo analogno mogle naložiti le skromna sredstva v razvoj izobraževanja in znanosti. Vemo pa, da zviševanje kvalifikacijske strukture zaposlenih pomeni ustrezno zviševanje narodnega dohodka, saj bolj kvalificirana delovna sila lahko učinkoviteje in bolj racionalno razvija družbeno reprodukcijo. Če torej ocenjujemo možnost, ki jih imajo nerazvite dežele za premagovanje razkoraka med razvitim in nerazvitim svetom, s tega stališča, potem ne moremo biti optimisti. Pomoč razvitih, ki je v bistvu le ekonomska (finančna), ne more nadomestiti tem deželam tistega, kar nerazvitim najbolj primanjkuje – kvalificirane strokovnjake. Le ti lahko namreč upravljajo in organizirajo kompleksno tehnologijo, ki je eden izmed pogojev za hitrejšo ekonomsko rast. Stroji namreč delujejo z lahkoto in dobro, ob pomoči ponavljajočega se fizičnega napora (minimalnega), ki ga ne usmerja neka posebna inteligenca. Zato stroji lahko učinkovito tekmujejo s fizičnim delom, tudi s takšnim, ki zahteva precej spretnosti in izkušenj. Napredna tehnologija, povezana z visokimi zahtevami po kapitalu, nujno terja načrtovanje. Z vsem načrtovanjem pa skušamo, če je le mogoče, zagotoviti, da bo vse predvideno, kar je za prihodnost, tudi dejansko uresničeno. Povsem jasno je, da bo takšen sistem zahteval čedalje več kvalificiranih delavcev. Tehnologija načrtovanja in koordinacija nastale organizacije terjajo tako velike spremembe v kvalifikacijski strukturi. Seveda pa ne moremo ocenjevati mehanizacije in avtomatizacije samo z vidika primerjalnih stroškov. S tem bi močno zmanjšali njuno vlogo in še naprej razvijali napako kapitalističnega družbenega in ekonomskega sistema, ki omejuje ekonomske cilje in ekonomske kalkulacije zgolj na maksimiranje dobička.

Raziskave, ki so jih in jih še opravljajo instituti in posamezniki v zahodnoevropskih deželah, Združenih državah Amerike in na Japonskem, povedo, da se kljub povečanju delovne armade zaposlovanje fizičnih delavcev sploh ne povečuje in se je v obdobju med 1950 in 1965 celo zmanjšalo. V vsem tem obdobju se je močno povečala zaposlitev delavcev z belim ovratnikom, torej strokovnjakov. Študije kažejo, da se bo ta proces še nadaljeval močno se bo povečala zahteva po strokovnjakih in nefizičnih delavcih, le malo več pa bo zaposlenih fizičnih delavcev. Zato ni odveč govorjenje, da je izobraževanje imperativ današnjega časa. To je razumljivo, ker je družbena reprodukcija vzdignjena na nivo, ki zahteva kvalificirano in strokovno delovno silo. Dosežki znanosti, moderna tehnologija, sodobni principi organizacije proizvodnje, zahtevajo več strokovnega znanja, višjo kvalifikacijo. Sodobno gospodarstvo ne more funkcionirati z delovno silo petdesetih let, ker je njena sposobnost nezadostna. Zadoščala je na takratni ravni proizvodnje, kakor hitro pa želimo govoriti o sodobni, visoko produktivni industriji, potrebujemo drugačen profil delavca. Dva obrata, tehnično popolnoma enako opremljena, z enako surovinsko bazo, bi proizvajala pri enakem številu zaposlenih zelo različni količini izdelkov, če bi bili v enem obratu zaposleni delavci z nižjo povprečno izobrazbo oziroma strokovno kvalifikacijo. Zahteva po izobraževanju delavcev pa je za nas tembolj pomembna, ker razvijamo samoupravljanje v organizacijah združenega dela, pri čemer se v isti osebi – delovnem človeku – združujeta proizvajalna in upravljalna funkcija.

Izboljšanje strokovne usposobljenosti delovne sile, posebno povečanje števila in deleža visokokvalificiranih kadrov, ki jo zahteva ekonomska rast, se ne nanaša le na določene specializirane poklice in profile. Ti so seveda potrebni. Primarna zahteva pa je napredek splošne izobrazbene ravni prebivalstva.

Ker se torej relativno povpraševanje po fizičnih delavcih zmanjšuje, naraščajo zahteve po višji izobrazbeni kvalifikaciji. Če šolski (izobraževalni) sistem ne bo napredoval vzporedno s temi zahtevami, bo kmalu začelo primanjkovati delavcev z višjo izobrazbo, preveč pa bo „premalo izobraženih“. To bo hkrati tudi zavrla uvajanje sodobne tehnologije in sploh razvoj in modernizacijo produkcijskih sredstev.

Če upoštevamo progresivno rast števila intelektualnih poklicev, moramo vedeti, da se pojavlja tendenca po vse bolj kvalificiranem intelektualnem delu, podoben pojav pa lahko opazimo pri manualnem delu. Sodobna znanost in tehnologija zahtevata na vseh področjih visokokvalificirane ljudi, ker razvita proizvodnja inducira oženje in krčenje izvršilnih ter širjenje in večanje števila kontrolnih in vodilnih funkcij. Povečuje odgovornost zaradi vedno dražjih in bolj kompliciranih proizvodnih sistemov, zahtevajo več znanja, mnogo znanja, da se človek lahko znajde v spletu tehničnih in človeških elementov, od katerih je odvisna uspešnost proizvodnega procesa.

Pri opazovanju delovnega kontingenta je zlasti važen podatek, koliko prebivalcev ima osnovnošolsko izobrazbo in srednješolsko izobrazbo, ki jima dajeta osnovo za opravljanje vsakdanjih zapletenih nalog v proizvodnji in upravljanju. Zajemanje prebivalstva v mrežo osnovnošolskih in srednješolskih ustanov pospešuje razvoj visokošolskega izobraževanja ter znanstvenega dela. En izmed pomembnih vidikov izobraževanja prebivalstva v osnovni šoli je prav gotovo razvoj medčloveških odnosov, ki so važen dejavnik razvoja gospodarstva in družbe kot celote. Najsplošnejši kazalec kvalitete delovne sile je podatek o pismenosti prebivalstva neke dežele. Samo pismen in izobražen človek je lahko dober proizvajalec in samoupravljaec. Izobraževanje je investicija v prihodnost. Odpravljanje nepismenosti in širjenje izobraževanja nasploh sta predpogoj za uporabo kulturnih, tehničnih in drugih dosežkov, s tem pa tudi važen dejavnik hitrega ekonomskega razvoja.

Leta 1921 je bila še polovica jugoslovanskega prebivalstva nepismena. Leta 1961 le še petina. Nepismenost se v Jugoslaviji zmanjšuje počasi. Ob zadnjem popisu je bilo še vedno nepismenih 15,1 % vseh prebivalcev, starih nad 10 let. Vsak drugi Jugoslovani je še brez dokončane osnovne šole. Kaj to pomeni? Pomeni, da je veliko ljudi – samoupravljalcev – pri nas zato lahko povsem ali vsaj bistveno odtegnjena od družbenega vplivanja in odločanja. Lahko sklepamo, kaj to pomeni v sistemu, ki temelji prav na dnevni in popolni participaciji slehernega človeka pri odločanju o svojem in družbenem življenju. To dejstvo lahko bistveno obremeni novi ustavni sistem, predvsem pa delegatsko osnovo.

Na ta način ne negiramo umetnosti, samoupravnega sistema samega po sebi, čeprav so se in se še pojavljajo take tendence. Toda danes, ko gre za boj delavskega razreda in za obračunavanje z birokratskim in tehnokratskim manipuliranjem, se nujno postavlja vprašanje, ali ni direkten odsev birokratske in tehnokratske miselnosti in prakse tudi sedanje stanje nepismenosti oziroma izobraženosti pri nas. Izobrazbe same po sebi ne smemo povzdigovati, ugotoviti pa moramo, da nerazgledan in neizobražen delavec ustreza predvsem tisti politiki, ki ji ne gre za resnično osvoboditev dela in ljudi in ki ji ni za to, da bi človek resnično postal gospodar nad svojimi prizadevanji.

Raziskovalci se zavedajo, da pomeni vsako dodatno leto šolanja dodaten dohodek, večjo produktivnost, razvijanje medčloveških odnosov itd. Civilizirana družba, tudi taka, s primitivnimi produkcijskimi metodami, mora posvečati pozornost izobraževanju. Za svoje dobro. Lep primer je antična Grčija. Prispevek izobraževanja k razvoju gospodarstva, ki ga dobimo zato, ker delamo nekaj, kar mi slimo, da je potrebno in prav, pa je „bonus“, ker smo pravilno odločili. Zgodovina in bodoče generacije nam bodo oprostile, ker nimamo dovolj kapitala, nikoli pa nam ne bodo odpustili, da naši kadri niso dovolj izobraženi. Nezanjanje se nikoli ne oprusti. Čeprav so morda naše šole slabše opremljene kot šole na Vzhodu ali na Zahodu, to vsekakor ne bi smeli biti odločilni razlog, da nivo in kvaliteta doseženega znanja na naših šolah ne bi dosegala nivoja doseženega v šolah drugih dežel.

Dušan Zbašnik

Nežalostna žalostinka za absolventom

Absolventski staž je ravno pol leta, to je en semester. V tem času ima študent – absolvent čas, da opravi vse izpite, ki jih iz objektivnih ali subjektivnih razlogov ni opravil do konca četrtega semestra.

Pri svojem študiju pa se študent – absolvent sreča tudi s problemi. Tako ima izpitne roke določene za vse predmete v enem tednu in ima tako dve možnosti. Ali gre delat na mesec le izpit ali pa gre „za hec“ delat več izpitov in bo mogoče po „krompirju“ naredil kakšnega. Zaradi nesistematčnosti in neplanskega določanja izpitnih rokov tudi ne ve, kako bo opravljal izpite čez en, dva ali več mesecev. Ostane mu tako samo lepo upanje za lepo prihodnost in teorija verjetnosti (matematika II, pogoj za vpis v drugi letnik na VEKS).

Najhujše zlo pa študenta-absolventa doleti, ko ima na razpolago le še en, en samcat mesec absolventskega staža in izve, da v tem zadnjem mesecu ne more opravljati izpitov, samo zaradi tega, ker je običaj, da v mesecu marcu ni izpitnih rokov (tudi za absolvente ne). Tako je prepuščen samemu sebi in upanju na lepo bodočnost.

Veliko govorimo o študentu, ki bi naj bil subjekt v učnem procesu, s takim odnosom pa dokazujemo ravno nasprotno. Študenta postavljamo v pasiven položaj objekta in brezpravnosti. V kolikor pa študentje sodelujejo pri upravljanju, samoupravljanju in odločanju, pa je to povečini le „izbrana“ populacija, ki navadno ne zastopa interesov vseh študentov. Tako vlogo študenta ustvarjajo po „težkem filozofskem“ prepričanju, da ne smejo priti v konflikt s profesorji, saj bi se jim tako samo osebno zamerili in tako ne bi nikoli opravili izpita pri določenem predmetu (tega se držijo tudi nekateri profesorji, izjeme?).

Tudi absolventje so študentje? Ali morda ne! Vendar študentje – absolventje nimajo nikjer odbora, pokrovitelja itd. Ali so res absolventje le nujno nepotrebno zlo, ki samo škodi in jim je zaradi tega nujno potrebno le škoditi.

Veliko govorimo in sejeemo, poredko pa preide kdo od besed k dejanjem in stori nekaj koristnega.

V tem primeru bi morali le bolj racionalno določiti roke za izpite in jih obelodaniti tudi na daljši rok; roki bi morali biti vse mesece, torej tudi v mesecu oktobru (kot so bili) in tudi v mesecu marcu (a jih ni). S tem ko onemogočamo opravljanje izpitov absolventom, jim onemogočamo tudi njihovo primarno nalogo – čim prej končati študij.

Absolventi od aprila naprej izgubijo status študenta in niso več zavarovani. Postanejo brezpravna in brezposelna raja. Postanejo breme družbe, njim pa breme družba. Tako jim ostanejo tri možnosti, ali nadaljujejo študij v neugodnih brezpravnih razmerah, ali se zaposlijo in potem „enkrat“ končajo študij. Zenskemu delu absolventov ostane še ena možnost, da se namreč poročijo (vendar nikakor ne z absolventom!).

Spoštovana tovarišja!

Ali ste že kdaj razmišljali o tem problemu? A, že in kaj ste storili! Ali še niste, potem je sedaj čas, da se ob tem problemu zamislite! Od študenta zahtevamo aktiven odnos v študijskem procesu, a tudi aktivno družbeno politično delovanje. Vsi študentje – funkcionarji pa dobro vedo, da družbeno angažiranje študenta odzira ure študija. Da ti funkcionarstvo podaljšuje dobo študija! Da moraš včasih zaradi obvezne prisotnosti na sejah, ne po svoji krivdi ne dovolj pripravljen na izpit.

To vse se potem odraža tudi v odnosu študentov do študija, šole, družbenopolitične angažiranosti in podobnega. In ob koncu: ali bo prišlo do sprememb?

Ali bomo tudi v praksi pričeli izvajati tezo subjektivnosti študenta in njegove aktivnosti v študijskem procesu?

JANI ŠALER

VLOGA ŠTUDENTSKIH POKRAJINSKIH KLUBOV V SKUPNOSTI STUDENTOV IN NJIHOVA VLOGA V NOVI ORGANIZACIJI MLADIH.

Študentski pokrajinski klubi so sestavljeni iz skupnosti študentov, kjer se študentje združujejo po regionalnem principu, oziroma po pripadnosti občini. Ustanovljeni so za zadovoljevanje skupnih interesov študentov neke regije ali občine, zato se morejo nujno povezovati z družbenopolitičnimi organizacijami in drugimi subjekti v občini, zlasti pa z ZM. Preko kluba štipenditorjev se morajo povezovati še s temeljnimi organizacijami združenega dela v občinah ali regijah.

V preteklo obdobje so se pokrajinski klubi angažirali v raznih razpravah v občinah, ki so bile ponekod bolj drugod pa manj uspešne. Največjo vlogo so odigrali na področju štipendiranja in sicer pri spejemanju prvega in drugega družbenega dogovora o štipendiranju. Bili so glavni nosilci prenasanja idej dogovora v občine in s tem tudi v temeljne organizacije združenega dela na njihovem področju.

Važno vlogo so klubi odigrali tudi na področju informiranja srednješolcev s potrebami po kadrih in problemi študija na LVZ in MVZ, s čimer so pripomogli k boljšemu vključevanju srednješolcev v novo okolje.

Ena glavnih nalog kluba je vsekakor prejetje vseh študentov občine ali regije in vzgajati tako, da študentje dobijo čut pripadnosti neki regiji ali občini in se zato tudi vračajo nazaj.

Kako rešiti prej navedeni problem je v največji meri odvisno od matičnih občin in samih klubov. Seveda je ta problem najbolj pereč pri manj razvitih občinah kamor se študentje po končanem študiju le redko vračajo.

KAKŠNA NAJ BI BILA VLOGA KLUBOV V NOVI ORGANIZACIJI MLADIH?

Klubi naj bi še vnaprej ostali organizirani po principu prostega združevanja študentov iste občine ali regije. Zvezni člen med skupnostjo študentov v Ljubljani in Mariboru ter občinskimi konferencami naj bi predstavljala skupščina pokrajinskih klubov. Za usmerjanje dela in interesov, ki jih imajo klubi v občinah skrbi združenje študentskih pokrajinskih klubov, ki je istočasno koordinacijski organ med skupnostjo študentov in študentskimi klubi. Da bi bila zagotovljena čim tesnejša povezanost mladih, bi morali klubi pošiljati delegate v svoje občine zlasti v občinske konference, med katerimi je najvažnejša konferenca mladih v izobraževanju.

Klubi mladih naj bi še nadalje spremljali pota štipendijske politike, zlasti pa novega družbenega dogovora. V koliki meri bo ta uresničen je odvisno od klubov in od nas samih, oziroma od tega koliko se bomo potegovali za naše interese in pravice.

Študentski pokrajinski klubi naj bi se še nadalje vključevali v kadrovske politike občin in se še posebej angažirali na področjih, ki se ukvarjajo ali neposredno navezujejo na problem vlaganja kadrov v občine. Sodelujejo naj v razpravah, ki so na nivoju občine o usmerjanju in motiviranju mladih, o izobraževanju, o problemu reforme univerze, o problemu vključevanja delavcev v univerzo itd.

Klubi naj še zlasti sodelujejo z aktivni ZMS v občinah, tako, da s svojim znanjem prispevajo k večji informiranosti mladih v občini. Poleg tega naj sodelujejo tudi na zabavnem športnem, rekreacijskem in kulturnem področju, ki so jasno predpogoj za vsakršno sodelovanje in delovanje v klubu ali izven njega.

MILAN VERGAN

Izmenjava študentskih praks s tujino

V petek, 15. februarja, je bil na VEKS sestavek ZMISP (združenje za izmenjavo študentskih praks) iz Ljubljane ter pododborom AIESEC na VEKS.

Namen sestanka je bil: razširitev sodelovanja med ZMISP ter mariborskimi visokošolskimi zavodi, predvsem pa razširitev dejavnosti na VTS.

Sestanka so se razen že omenjenih organizacij udeležili tudi predstavniki AIESEC in IAESTE iz Ljubljane ter predstavniki VTS.

ZMISP je organizacija, ki povezuje vse pododbore za izmenjavo praks, ki so prej delovali ločeno. V njo so vključeni: AIESEC (študenti ekonomskih ved), IAESTE (študenti tehniških ved), JORMASMIS (študenti medicine). Naloga ZMISP je, da organizira prakse izven že omenjenih organizacij, povezuje posamezne pododbore, kateri strokovno in finančno podpira, organizira osnovanja novih sekcij. Razen tega sodeluje ZMISP z Gospodarsko zbornico, skladom Borisa Kidriča, Univerzo, Republiško izobraževalno skupnostjo, ki delno krijejo finančne stroške organizacije ter jim pomagajo tudi s strokovne strani (sklad Borisa Kidriča krije praktikantom 50 % potnih stroškov). ZMISP je izvedel anketo, po kateri je ugotovil, da bi tridesetina študentov želelo iti na prakso v vzhodnoevropske države. Tako so njihovi predstavniki navezali stike razen z državami zahoda s Poljsko, Češkoslovaško, velik uspeh pa pomeni povezava s SZ, točneje Leningradom, (izmenjava študentov medicine ter študentov ekonomskih ved). Razen tega so se ponudili za sodelovanje tudi predstavniki iz Minska (Beloruska SZ) ter Varne (Bolgarija).

ZMISP je pripravila predlog družbenega dogovora, ki bi naj predvsem dal organizaciji družbeno priznanje, z njim pa naj bi bila zagotovljena tudi strokovna ter finančna pomoč.

Mariborski AIESEC deluje že več let, vendar se je njegovo delovanje bolj razgibalo šele v zadnjem času. To se predvsem kaže v večjem številu zbranih praks. Torej njihovo delo je zbiranje praks za študente, ki pridejo iz tujine, objavljajo natečaj za prakso v tujini, razen tega pa morajo v času počitnice skrbeti za študente iz tujine, ki delajo v Mariboru. Za njih preskrbijo prenočišča, organizirajo spoznavne večere, izlete, skratka dela je dovolj.

VTS je s prehodom na drugo stopnjo izpolnila pogoj, da se na njej osnuje sekcija za mednarodno izmenjavo študentskih praks. To bi bila sprva sekcija Ljubljanske IAESTE, po enem letu uspešnega delovanja pa postane samostojen pododbor. Pri ustanavljanju ter pri prvih korakih delovanja je zagotovljena sekciji strokovna ter finančna pomoč ZMISP, razen tega pa bodo nudili pomoč tudi ljubljanski IAESTE ter mariborski AIESEC. Razumljivo je, da bo morala sekcija dobiti podporo tudi od IO ŠŠ VTS ter vodstva šole. Pri tem verjetno ne bo prišlo do težav ter nesporazumov, ker je dejstvo, da so prakse, ki so v tem primeru strogo strokovne in ne pridobitniške (!), pomemben člen v študijskem procesu.

Pogoj, ki jih mora izpolnjevati študent, ki želi iti na prakso v tujino so: obvladanje svetovnega jezika, končan tretji letnik šole, uspešnost pri študiju (dobro povprečje ocen). Zaradi enega navedenih pogojev (končan tretji letnik) bi lahko nastal problem, ker bi sekcija tako lahko delovala le na oddelku za strojništvo. S tem bi prišlo do diferenciacije, ki bi lahko ogrozila enotnost šole. Zato so se na sestanku predstavniki dogovorili, da se peti semester prizna kot tretji letnik. Torej VTS kot celota ima tako vse možnosti za osnove sekcije IAESTE in upajmo, da bo to realiziralo.

Mario Vetrh

Študentje in vzreja prašičkov

Nujnost sistemske rešitve vprašanja štipendiranja je študentom že dolgo znana. Prav tako postaja planiranje kadrov vse pomembnejši del investicijske politike gospodarskih organizacij. Vsled jasno izraženih družbenih potreb je že v letu 1970 bil sklenjen prvi družbeni dogovor o štipendiranju in kreditiranju v Sloveniji. Koncem leta 1973 pa se je pojavil osnutek popolnoma novega družbenega dogovora, ki naj bi prinesel sistemske rešitve. Kar smo sedaj dobili, pa nikakor ne more zadovoljiti študentov, saj je tudi takšno besedilo nastalo brez prisotnosti kogarkoli od študentskih predstavnikov.

Dogovor predvideva dve vrsti štipendij – osnovne in kadrovske.

Osnovne štipendije – za kritje življenjskih stroškov – naj bi vsakomur omogočale, da študira. Pomenile naj bi torej rešitev vprašanja eksistence vsakega študenta. Njihova funkcija je socialna, služile bi tistim potencialnim študentom, ki jim študij sicer zaradi materialnih pogojev, v katerih živijo, ne bi bil dosegljiv. Izenačevale bi startno osnovo študentov, ki izhajajo iz različno situiranih družin. Če priznamo nujnost takšne vrste podpore študentu, priznamo tudi, da je naša družba socialno tako diferencirana, da daje nekaterim privilegiran položaj, ko lahko (po zaslugi staršev) študirajo, drugim pa ne. To misel lahko navežemo na sistem nagrajevanja po delu: pomeni, da je delo enih ljudi vredno toliko, da njihov dohodek omogoča študij njihovih otrok (reprodukcijo delovne sile) medtem ko dohodki drugih ne zagotavljajo niti reprodukcije delovne sile. Osnovne štipendije bi bile tisti popravni faktor, ki naj bi omilile nekatere družbene posledice takšnih dohodkovnih in s tem socialnih razlik. Nujne bodo, dokler je stanje takšno, pri tem pa rešujejo le nekatere posledice, ne pa vzrokov takšnega stanja. Njihova logika je zmes patriarhalnih (družinskih) in paternalističnih (državno-družbenih) gledanj. Po eni strani naj bi bil študij še vedno stvar družinske odločitve: pater familias naj odloči, ali je sposoben preživljati svoje sicer delazmožne odrasle potomce, da ne bodo delali in se s tem preživljali, temveč se bodo še nekaj časa ukvarjali z nepridobitnim delom – študijem. Pri tem mu bo pomagala država oziroma družbene institucije z osnovnimi štipendijami. Kolikor družinski oče resnično ne more šolati odraslih otrok, mu bodo pomagali skladi. Vsekakor pa je, po tej logiki, študij stvar družinske odločitve, staršev, ki bodo študenta preživljali, kot da je to stvar družinskega ugleda. Družbene institucije pa bodo nastopile kot tisti bededeči dejavniki, ki naj družinske odločitve olajšajo. Za študentovo osebnost, osebnost polnoletnega, praviloma nadpovprečno inteligentnega človeka v tej logiki ni prostora. Njegova osebnost je objekt drugih interesov. Ni, da bi zanikali koristnost osnovnih štipendij. Dejansko bodo marsikomu, ki je nadarjen, nima pa dovolj sredstev, omogočile študij. To, kar nas moti, pa je logika, ki veže iz teksta družbenega dogovora. Ta logika postavlja študenta v položaj objekta, ki mu je odločitev – študirati ali ne – odtujena. Če v sedanjem položaju vsak učinek osnovnih štipendij sprejemamo, če že ne njihove logike, pa moramo vprašanje kadrovskih štipendij obravnavati drugače, žal povsem odklonilno. Motiv njihove prisotnosti v besedilu družbenega dogovora je znan: to je eden izmed načinov, s katerim si najmočnejše slovenske gospodarske organizacije obetajo rešiti svoje kadrovske probleme.

Najmočnejše organizacije bodo najbolj sposobne z ustreznimi štipendijsko politiko pokriti svoje potrebe, verjetno še bolj na račun šibkejših in tudi nezadostno razvitih področij. Podjetje, ki bo najbolj sposobno razpreči mrežo kadrovskih štipendij, to pa je vsekakor močnejše podjetje, bo za vselej rešeno kadrovskih problemov in bo s praktično minimalnimi sredstvi štipendiranja priklenilo nase mnogo ljudi.

Razčlovečenje študenta dosega s kadrovske štipendije neslutene razsežnosti. Študentovo mesto je slejkoprej mesto kadra, kot pač ustreza tehnostrukturi podjetja. Študent se podjetju dobesedno proda. Štipenditor z njim razpolaga približno tako kot živinorejec s prašički, ki jih je bil vzredil. Pogoji, kot jih ponuja predlog družbenega dogovora, preprečujejo študentu kakšno koli svobodo razpolaganja s svojo delovno silo. S tem, ko sprejme kadrovske štipendije (iz kakršnegakoli razloga), je njegova usoda – delovno mesto in vrsta dela, ki ga bo opravljal – zapečaten za mnogo let v naprej.

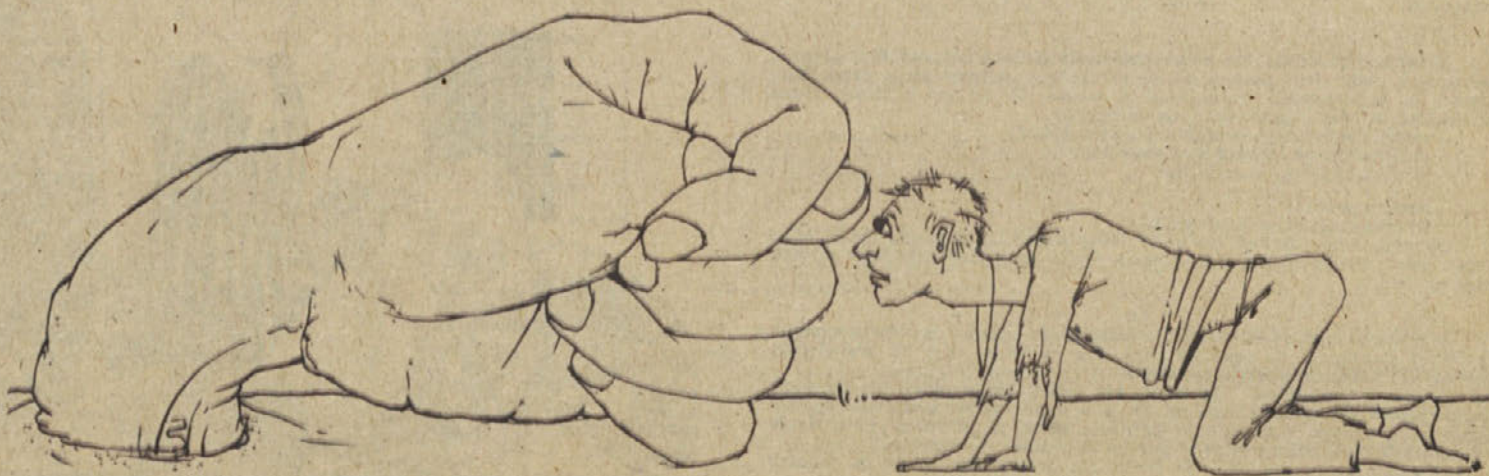
Študij je tisto obdobje človeškega življenja, ki ima odločilen vpliv na izoblikovanje delovnega profila osebnosti. Večina ljudi spozna in razvije svoje sposobnosti šele v zadnjih obdobjih študija, temu primerna naj bo tudi zaposlitev. Za primer naj navedemo, da so nekatere ankete pokazale, da se več kot polovica brucev, tudi kasneje uspešnih študentov odloča za smer študija po čisto slučajnih kriterijih; od tod jasno sledi, da razvijejo in usmerijo svoje sposobnosti šele kasneje. Past kadrovske štipendije pomeni lahko tudi usodni korak, da se še neizoblikovani študent odloči za takšno delovno mesto, ki ne ustreza njegovim sposobnostim. Pogoji kadrovske štipendije ga silijo v točno določeni vrsti zaposlitve. Pri tem je družbena škoda očitna: ljudje tičijo na določenih delovnih mestih (zaradi pogojev kadrovske štipendije), ne morejo pa doseči tistih mest, kjer bi lahko dosegli boljše uspehe in za katero so sposobnejši. Gospodarsko temu rečemo, da so delovni potenciali napačno (Neoptimalno) alocirani. Četudi predpostavljamo boljše urejen sistem ugotavljanja sposobnosti in nagnjenost k določenim vrstam dela, lahko s tem družbene in gospodarske posledice le omilimo, ne moremo pa jih povsem odpraviti. V vsakem primeru izločamo možnost zaposlovanja študentov po tistih sposobnostih, ki so jih razvili v času študija. Institucija kadrovskih štipendij zadovoljuje le močna podjetja, katerim bodo kadri zagotovljeni. Toda cena za njihov optimum je družbena škoda zaradi napačno alociranih delovnih potencialov in zanikanje možnosti razvoja osebnosti (študenta) do maksimalnih zmogljivosti. Tako se bo n. pr. študent, ki je v času študija dobival kadrovske štipendije, uveljavil s sposobnostmi znanstveno-raziskovalnega dela. Podjetje za to ni zainteresirano, potrebuje le kader tistega študijskega profila za določeno delovno mesto. Pri tem niti študent niti tista organizacija, ki bi ji takšne študentove sposobnosti ustrežale, ne more mimo štipenditorja. Štipenditor z diplomantom razpolaga, od njegove dobre volje ali kadrovskih potreb je odvisno, ali bo mogoče diplomantu uveljaviti svoje sposobnosti (in s tem več prispevati družbeni skupnosti), ali pa se bo moral zaposliti neustrezno svojim nagnjenjem.

Ali so kadrovske štipendije edina možnost uspešne kadrovske politike gospodarskih organizacij? Ko diplomant izbira mesto zaposlitve, se odloča po nekaterih kriterijih. Najpomembnejši kriteriji so vsekakor dohodek in druge materialne ugodnosti, ustreznost vrste in zahtevnosti dela glede na sposobnosti in pa možnost razvoja osebnosti. Od posameznika je odvisen primat katerega od kriterijev. Glede na situacijo pomanjkanja nekaterih kadrov bo uspešna kadrovska politika gospodarske organizacije takšna, ki bo nudila strokovnjakom delovna mesta, ustrežna tem kriterijem. Kadrovska štipendija pa predvsem zamegli možnost uveljavitve takšnih kriterijev. Če se študent odloči za kadrovske štipendije, so pa pomembnejši drugi motivi, za zaposlitev se s tem odloči šele posredno. Jasno nam mora biti to, da v družbenem merilu predčasno vezanje študenta na podjetje na daje nobenih koristi. V družbenem smislu je pomembnejše, da se po diplomanti zaposleni na ustreznih delovnih mestih kot pa to, da so še pred koncem študija vezani na določeno podjetje. Številni strokovnjaki je omejeno, v primeru kadrovskih štipendij jih bodo zaposlili tisti, ki ponujajo boljše kadrovske štipendije (pri čemer je kasnejše delovno mesto vprašljivo glede ustreznosti); če pa se študent odloči za zaposlitev šele po koncu študija, pa jih bodo zaposlili tisti, ki bodo ponujali ustrežnejša delovna mesta.

Priznati moramo, da predlog družbenega dogovora o kreditiranju in štipendiranju skuša uveljaviti neki red na tem področju. Toda ta red je zasnovan na nesprejemljivi logiki. Študentje ne moremo sprejeti logike, ki nas postavlja v položaj predmeta, kjer je študij stvar samo starševskih ambicij in kadrovskih potreb. Vrh te logike pa so kadrovske štipendije, ki dajo štipenditorju podobne kompetence, kot jih ima rejec prašičkov nad svojimi varovanci on jih vzredi; z njimi razpolaga, lahko jih uporabi zase ali jih proda. Za nas je sprejemljiva samo takšna logika družbenega dogovora, ko naj bo štipendija nagrada za študentovo delo in s tem njegovo sredstvo za preživljanje. Le študent samohranilec je lahko enakopraven samoupravni subjekt zaposlovanje na naj poteka po (med študijem in sicer) izraženih sposobnostih.

Davorin Kračun

P. S. S tem, ko v tej številki. Katedre objavljamo besedilo predloga družbenega dogovora o nalogah in izvajanju štipendijske politike v SR Sloveniji, pozivamo vse študente in druge na javno raupravo. Želimo, da posamična mnenja o dogovoru ne bi bila edina zveljavna, temveč se naj tudi študentje ob njem opredelijo. Prispela mnenja bomo objavljali.

Družbeni dogovor

• NALOGAH PRI OBLIKOVANJU IN IZVAJANJU STIPENDIJSKE POLITIKE V SR SLOVENIJI

I. Temeljne določbe

1.

S tem družbenim dogovorom se podpisniki dogovorimo o nalogah, obveznostih in pravicah pri oblikovanju temeljnih načel in enotnih osnovnih kriterijev za podeljevanje osnovnih in kadrovskih stipendij v SR Sloveniji ter o nalogah in pristojnostih pri izvajanju politike stipendiranja učencev srednjih šol in študentov visokošolskih zavodov v SR Sloveniji.

2.

Pri oblikovanju temeljnih načel in enotnih osnovnih kriterijev bomo upoštevali določila dogovorov in sporazumov o kadrovski politiki in določbe dokumentov, dogovorov in sporazumov, ki se nanašajo na izenačevanje pogojev za šolanje otrok in preprečevanje neupravičenih socialnih razlik.

3.

V delo organov, ki delujejo na področju, urejenim s tem dogovorom, bomo vključevali učence in študente.

Skrbeli bomo, da bo pri izvajanju politike stipendiranja ustrezno vključeno poklicno svetovanje in usmerjanje mladine v sodelovanju s službami poklicnega usmerjanja in vzgojnoizobraževalnimi zavodi.

4.

Sodelovali bomo v samoupravnem sporazumevanju organizacij združenega dela o stipendiranju učencev in študentov.

Uveljavljali bomo družbeno dogovorjene kriterije in skrbeli, da bodo dajalci stipendij v svojih samoupravnih aktih, s katerimi urejajo podeljevanje stipendij ustrezno opredelili prednost učencev in študentov iz delavskih in kmečkih družin in tistih, ki dosegajo boljši učni uspeh, pa so v slabšem materialnem položaju.

II. Skupne naloge

5.

Pri uveljavljanju in zavzemanju za enotne kriterije za podeljevanje stipendij bomo upoštevali, da so stipendije:

- sestavni del vlaganj v družbeno reprodukcijo
- sestavni del in instrument kadrovske politike
- nagrada in spodbuda za uspešno delo učencev in študentov
- pomembna oblika izenačevanja materialnih pogojev za šolanje

Zavzemali se bomo, da bodo stipendije po dogovorjenih kriterijih dostopne vsem, ki nadaljujejo šolanje po končani osnovni šoli.

6.

Zavzemali se bomo za ustrezno vrednotenje politike stipendiranja in spodbujali organizacije združenega dela, da bodo v skladu s svojimi potrebami povečevale sredstva za stipendiranje.

Prizadevali si bomo, da bodo uveljavljeni enotni kriteriji za podeljevanje stipendij za območje SR Slovenije in s tem prispevali k zmanjševanju odliva kadrov iz manj razvitih območij in omejevanju prehajanja kadrov v bolj akumulativne panoge ter tako zagotavljali enakopravne možnosti kadrovanja organizacij združenega dela glede na njihove potrebe.

7.

V sporazumevanju organizacij združenega dela bomo uveljavljali enotne kriterije za podeljevanje osnovnih stipendij učencem in študentom, ki zanje organizacije združenega dela še nimajo neposrednega kadrovskega interesa, stariši pa jim ne morejo zagotoviti sredstev za kritje življenjskih stroškov v času šolanja.

V sporazumevanju organizacij združenega dela bomo uveljavljali tudi kriterije stopnje in leta šolanja, doseženega uspeha in hitrosti šolanja. Zato se bomo zavzemali, da bodo ti kriteriji upoštevani pri določanju višine kadrovskih stipendij tako, da bodo za vse dajalce stipendij v SR Sloveniji sporazumno sprejete enotne lestvice točkovnih vrednosti kadrovskih stipendij.

V skladu s določili dokumentov, dogovorov in sporazumov, ki urejajo delovanje Titovega sklada v SR Sloveniji, bomo v sporazumevanju organizacij združenega dela uveljavili načela in kriterije za podeljevanje Titovih stipendij.

8.

Osnovne stipendije

Pri oblikovanju kriterijev za podeljevanje osnovnih stipendij se bomo zavzemali, da bodo te stipendije podeljevane v višinah, ki zagotavljajo kritje življenjskih stroškov.

Zato bomo upoštevali, da naj del življenjskih stroškov učencev in študentov krijejo stariši tako, da bo pri izračunu osnovne stipendije upoštevan polovičen dohodek na člana družine in otroški dodatek kot delež staršev, razliko do ugotovljenih življenjskih stroškov pa naj krije osnovna stipendija.

9.

Zavzemali se bomo, da bodo življenjske stroške učencev in študentov ugotavljali vsako leto podpisniki sporazumov v sodelovanju s pristojnimi organi in institucijami. Prizadevali si bomo, da bo pri analizah višine življenjskih stroškov upoštevano, da obsegajo:

- stroške stanovanja in prehrane v času šolanja
- stroške obleke, obutve in osebne higiene
- stroške za šolske potrebščine

- stroške prevoza
- stroške za kulturo in rekreacijo

Obenem bomo skrbeli, da bodo višine osnovnih stipendij usklajene z višino ugotovljenih življenjskih stroškov vsako leto pred začetkom novega šolskega leta.

10.

V prizadevanjih za izenačevanje materialnih pogojev za šolanje mladine se bomo zavzemali, da osnovne stipendije ne bodo višje od vsakoletnih življenjskih stroškov iz prejšnjega člena.

Prizadevali si bomo, da bodo pri podeljevanju osnovnih stipendij uveljavljena čim bolj objektivna merila. V ta namen bomo uveljavljali enotne kriterije za presojo materialnega položaja, zlasti pa potrebno sodelovanje vzgojnoizobraževalnih zavodov in pristojnih organov in organizacij.

Obenem bomo skrbeli, da bodo pri presoji dohodkov iz zasebne dejavnosti upoštevani uradno ugotovljeni dohodki pristojnih organov, pri

vrednotenju teh dohodkov pa naj bi s svojim mnenjem sodelovali tudi vzgojnoizobraževalni zavodi in pristojni organi in organizacije.

11.

Spodbujali in podpirali bomo združevanje sredstev za osnovne stipendije tako, da bodo organizacije združenega dela v občinah ustanovile z združenimi sredstvi posebne sklade za podeljevanje osnovnih stipendij učencem in študentom, ki jim stariši ne morejo v celoti kriti stroškov šolanja.

Hkrati se bomo zavzemali, da bodo organizacije združenega dela iz združenih sredstev solidarno skrbele za osnovno stipendiranje učencev in študentov v nerazvitih občinah in v občinah, ki v njih združena sredstva ne bi zadoščala za kritje vseh potreb.

Kadrovske stipendije

12.

Pri oblikovanju enotnih kriterijev za podeljevanje kadrovskih stipendij se bomo zavzemali, da bodo lestvice točkovnih vrednosti določene sporazumno tako, da bodo predvsem spodbujale le hiter in kakovosten študij.

Prizadevali si bomo, da bi bila vrednost točke za določanje višine kadrovskih stipendij določena za vsako šolsko leto nanovo.

Pri določanju vrednosti točke po prejšnjem odstavku bo treba upoštevati porast osebnih dohodkov zaposlenih v tekočem letu in predviden porast osebnih dohodkov, v naslednjem koledarskem letu ter tako višine kadrovskih stipendij prilagajati za vsako šolsko leto posebej. Predlog take enotne lestvice je sestavni del tega dogovora.

13.

Prizadevali si bomo, da bi v samoupravnem sporazumevanju organizacij združenega dela prevladalo načelo, da imajo organizacije združenega dela iz nerazvitih občin pravico povečati kadrovske stipendije do 200 točk ter tako omogočiti, da se odliv kadrov iz teh območij zmanjša.

14.

Zavzemali se bomo, da bi bilo v sporazumih organizacij združenega dela uveljavljeno načelo medsebojnega izključevanja osnovnih in kadrovskih stipendij. Učenci in študenti, ki bi njihova kadrovska stipendija presegala osnovno stipendijo, naj prejema le kadrovske, učenci in študenti, ki bi prejeli višjo osnovno stipendijo kot znašala minimalna kadrovska stipendija po ustreznih lestvicah, pa imajo pravico do osnovne stipendije v višini razlike med izračunano višino osnovne stipendije in minimalno kadrovske stipendije.

15.

Dosledno bomo uveljavljali načelo, da se stipendije lahko podeljujejo le na podlagi javnega razpisa.

V skladu s prizadevanji za enotne kriterije in enakopravne možnosti pri pridobivanju stipendij ter v želji, da bi tudi kasnejši podatki in evidenca bile kolikor mogoče enotne za vse dajalce v SR Sloveniji bomo podpirali zbiranje prošanj na posebnem obrazcu (obr. DZS, 65 – Prošnja za stipendije) z vsemi dokazili o materialnem položaju in učnem uspehu posilcev.

Da bi bilo moč presojati upravičenost podeljevanja stipendij v posameznih primerih se bomo zavzemali, da se bodo dokazila o materialnem položaju posilcev nanašala na preteklo leto, pri presoji položaja pa naj bo upoštevano tudi uradno ugotovljen porast osebnih dohodkov v tekočem letu v SR Sloveniji.

16.

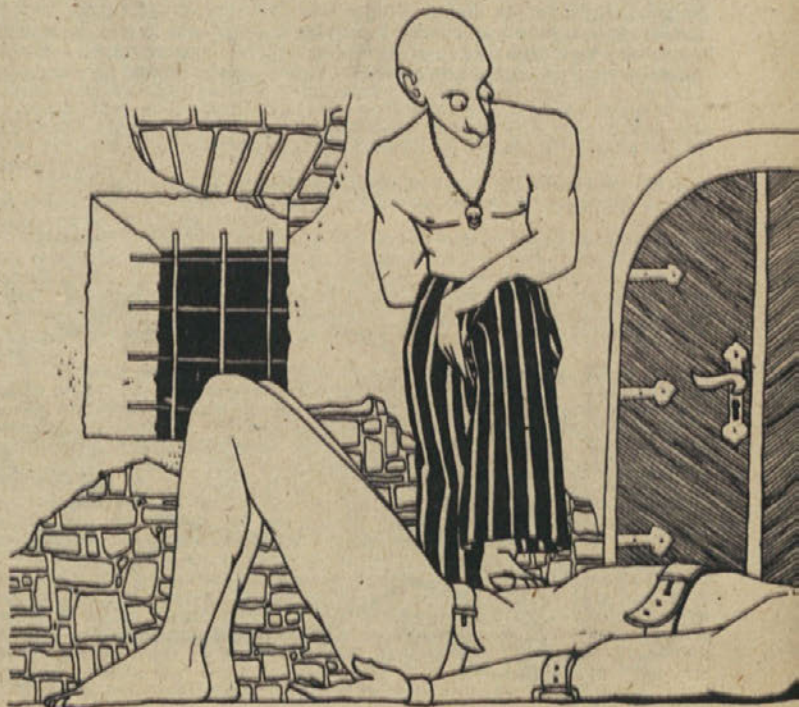
V sporazumevanju organizacij združenega dela bomo uveljavljali načelo, naj bi bile stipendije podeljevane za dobo šolanja ali študija na posameznih vzgojnoizobraževalnih zavodih v skladu s določili zakonov o trajanju šolanja in statuti vzgojnoizobraževalnih zavodov.

17.

Zavzemali se bomo za konkretno urejanje stipendijskih razmerij s posebnimi pogodbami.

V sporazumevanju organizacij združenega dela bomo uveljavljali zlasti naslednja določila pogodb o stipendiji:

- obveznost stipendista, da bo po končanem šolanju začel z delom v združenem delu podpisnika – dajalca stipendije
- višino stipendije in čas, za katerega se daje
- druge obveznosti stipendista do šolanja in dajalca stipendije

— določila o spremembah višine štipendije glede na določila sporazumov

— obveznost povrnitve štipendije kot administrativno prepoved na osebne dohodke, če štipendist ne izpolni pogodbenih obveznosti in jamstvo za izpolnitev pogodbenih obveznosti

— druga določila, ki naj prispevajo zlasti k hitremu in kvalitetnemu študiju, oziroma bodo izhajala iz sporazumov organizacij združenega dela in njihovih splošnih aktov.

Obenem se bomo zavzemali, naj bi štipendije ne vračali učenci in študenti, ki so dalj časa bolni ali postanejo trajno nezmožni za delo in šolanje. V čas vračanja štipendije naj ne bo vstet čas, ko je delavec — dosedanj štipendist, na odsluženju vojaškega roka.

18. Zavzemali se bomo za enotne evidence s področja, urejenega s tem dogovorom.

V ta namen bomo podpirali ustanavljanje kadrovskih služb na ravni občin, ki naj bi v sporazumu s organizacijami združenega dela na svojem območju zbirale:

— splošne akte organizacij združenega dela, s katerimi urejajo področja štipendiranja

— razpise štipendij

— pregled razpoložljivih štipendij za posamezno šolsko leto, ki naj bi bil pripravljen do 30. aprila vsako leto.

— rezultate razpisov in pregled neizpolnjenih potreb

— druge podatke, ki se nanašajo na področje štipendiranja in so v skupnem interesu.

Obenem bomo uveljavljali tudi zbiranje podatkov po metodologiji, ki jo bo predpisoval v skladu s svojimi pristojnostmi Zavod SR Slovenije za statistiko.

Zavzemali se bomo, da bi register podpisnikov samoupravnih sporazumov vodile kadrovske službe občin, ki imajo na njihovem področju podpisnice sporazumov svoj delež.

19. Nastopali bomo proti neupravičenemu prevzemanju štipendistov in uveljavljali ustrezne sankcije, zlasti pa bomo pozorni na moralno in politično odgovornost delavcev na delovnih mestih, povezanih s področjem štipendiranja.

Zavzemali se bomo za javnost vseh podatkov s področja štipendiranja in dosledno uveljavljali pravico organov delavskega nadzora in organov upravljanja do teh podatkov.

20. Zavzemali se bomo, da bi bilo v sporazumevanju organizacij združenega dela na območju posameznih občin uveljavljene tudi sankcije za kršilce sporazumov.

Smatramo, da bi lahko kršitve ugotavljala in izrekala potrebne ukrepe skupna komisija podpisnikov sporazuma. Zato bomo uveljavljali kot dva možna ukrepa javni opomin in izključitev iz sporazuma.

Javni opomin naj bi bil izrečen za lažje kršitve, izključitev pa za hujše. Menimo, da gre za hujšo kršitev v primerih, ko organizacija združenega dela podeli štipendijo učenca ali študentu, ki že prejema štipendijo, z namenom, da tako odtegne kadre drugi organizaciji združenega dela; ko zaposli delavca, ki ima neizpolnjene obveznosti iz štipendijske pogodbe z drugo organizacijo združenega dela brez sporazuma z njo; ko niso spoštovane odločitve skupne komisije.

Priزهadevali si bomo, da bi izključene organizacije združenega dela izgubile vse pravice in obveznosti iz štipendijskih pogodb, oz. da bi drugi podpisniki sporazumov kadre izključenega podpisnika prevzeli v nadaljnje štipendiranje.

III. POSAMIČNE NALOGE

21. Samoupravne interesne skupnosti, podpisnice tega dogovora, se zavezujejo, da bodo v cene svojih storitev vključevale tudi potrebna sredstva za štipendiranje kadrov za organizacije združenega dela na področjih, za katera so s samoupravnimi sporazumi ustanovljene.

22. Temeljne izobraževalne skupnosti in skupnosti otroškega varstva se zavezujejo, da bodo s posebnimi sporazumi združevale sredstva za štipendiranje kadrov za potrebe organizacij združenega dela na področju vzgoje in izobraževanja v okviru pristojnosti in obveznosti na svojih območjih.

V splošnih aktih bodo v skladu s določili tega dogovora opredelile tudi naloge kadrovskih komisij in vzgojnoizobraževalnih zavodov na področju štipendiranja.

23. Skupnosti poklicnega izobraževanja v SR Sloveniji, podpisnice tega dogovora se zavezujejo, da bodo s posebnim sporazumom združevale sredstva za štipendiranje kadrov za potrebe organizacij združenega dela na

področju vzgoje in izobraževanja, v skladu za štipendije pri izobraževalni skupnosti SR Slovenije.

Naloge sklada, sestavo organov upravljanja in medsebojne pravice in dolžnosti pri podeljevanju štipendij iz tega sklada bodo podpisnice iz te točke določile v statutu sklada.

24. Podpisnice iz prejšnje točke se sporazumejo, da sklad podeljuje kadrovske štipendije učencem srednjih šol in študentom visokošolskih zavodov vseh kadrovskih smeri oz. smeri, katerih študij je treba glede na kadrovske potrebe organizacij združenega dela na področju vzgoje in izobraževanja v SR Sloveniji posebej vzpodbujati.

Podpisnice iz prejšnje točke bodo solidarnostno skrbale za podeljevanje kadrovskih štipendij za potrebe organizacij združenega dela na področju vzgoje in izobraževanja z območja manj razvitih občin in štipendiranje učencev in študentov slovenske narodnosti iz zamejstva.

25. Raziskovalna skupnost Slovenije se zavezuje, da bo s posebnim sporazumom s podpisnicami iz 23. člena tega dogovora skrbela za štipendiranje znanstvenega naraščaja.

Sredstva za štipendiranje slušateljev podiplomskega študija, specialistov, stažistov in doktorantov bo Raziskovalna skupnost zagotavljala s posebnimi sporazumi z organizacijami združenega dela (sklad Borisa Kidriča).

26. Kulturneskupnosti v SR Sloveniji, podpisnice tega dogovora, bodo s posebnim sporazumom s podpisnicami iz 23. člena tega sporazuma skrbale za štipendiranje kadrov za področje umetnosti in kulture.

27. Telesnokulturne skupnosti v SR Sloveniji, podpisnice tega dogovora, bodo s posebnim sporazumom s podpisnicami iz 23. člena skrbale za štipendiranje kadrov za področje telesne kulture vzgoje in rekreacije.

28. Druge samoupravne interesne skupnosti v SR Sloveniji, podpisnice tega dogovora, bodo s posebnimi sporazumi s podpisnicami iz 23. člena skrbale za štipendiranje kadrov na svojih področjih delovanja.

29. Skupnosti zaposlovanja, podpisnice tega dogovora, bodo s svojimi službami poklicnega usmerjanja sodelovale z organizacijami združenega dela in podpisniki tega dogovora in tako prispevale k usklajevanju kadrovskih potreb organizacij združenega dela s poklicnimi orientacijami in željami učencev in študentov.

30. Skupščine občin, podpisnice tega dogovora, bodo v skladu z nalogami in pristojnostmi na področju kadrovske politike spodbujale organizacije združenega dela k samoupravnemu sporazumevanju v skladu s določili tega dogovora.

Skupščine občin bodo v sporazumu z organizacijami združenega dela na svojih območjih prevzele skrb za enotne evidence v skladu s določili tega dogovora.

31. Skupščine občin in republiški zakonodajni in upravni izvršilni organi se zavezujejo, da bodo v sporazumu s podpisnicami iz 23. člena skrbeli za štipendiranje kadrov za področje javne uprave in sodstva.

32. Skupščine občin se zavezujejo, da bodo za uspešno izvajanje politike štipendiranja po načelih in kriterijih tega dogovora sprejele tudi ustrezne predpise in splošne akte, če samoupravno sporazumevanje organizacij združenega dela na njihovem območju ne bi bilo uspešno.

33. Republiški zakonodajni in upravni izvršilni organi se zavezujejo, da bodo po potrebi in v primeru nezadovoljivih rezultatov samoupravnega sporazumevanja s področja, urejenega s tem dogovorom, sprejeli ustrezne zakone ali druge predpise in s tem pripomogli k realizaciji določil tega dogovora, zlasti njegovega 2. člena.

34. Socialistična zveza delovnega ljudstva Slovenije, Zveza sindikatov Slovenije, Zveza mladine Slovenije in Zveza skupnosti študentov Slovenije, sezavezujejo, da bodo s samoupravno in družbenopolitično akcijo na vseh ravneh tvorno delovale za uresničitev določil tega dogovora in za uspešno in učinkovito samoupravno sporazumevanje organizacij združenega dela na področju, urejenim s tem dogovorom.

35. Gospodarska zbornica SR Slovenije se zavezuje, da bo v sporazumevanju z organizacijami združenega dela uveljavljala zlasti načela iz preambule tega dogovora, določila dogovorov in sporazumov o kadrovski politiki, zlasti o načrtovanju kadrov, ter tako prispevala k usklajenemu razvoju organizacij združenega dela na območju SR Slovenije.

IV. Prehodne in končne določbe

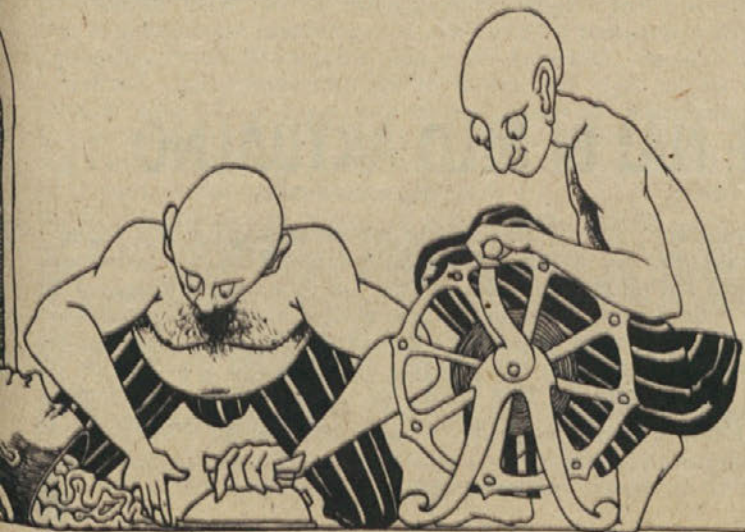
36. Samoupravne sporazume v skladu s določili tega dogovora bomo sprejeli najkasneje do 28. februarja 1974.

37. Zavzemali se bomo, da bi se organizacije združenega dela sporazumele, da združujejo glede na določila 11. člena tega dogovora od 1. julija 1974. leta 0,5 % od bruto osebnih dohodkov.

38. Sporazumemo se, da vodi evidenco podpisnikov tega dogovora tajništvo izobraževalne skupnosti SR Slovenije. Pooblaščamo tajništvo izobraževalne skupnosti SR Slovenije za sklic zbora podpisnikov tega dogovora.

39. Za tolmačenje tega dogovora je pristojen poseben odbor podpisnikov tega dogovora. Do izvolitve odbora iz prejšnjega odstavka opravlja posle iniciativni odbor, ki ga imenuje IO RK SZDL.

40. Ta dogovor se objavi v Uradnem listu SRS in velja za vsakega podpisnika s sprejemom pristopne izjave.

Narodi, nadnacionalne integracije in socialistični federalizem

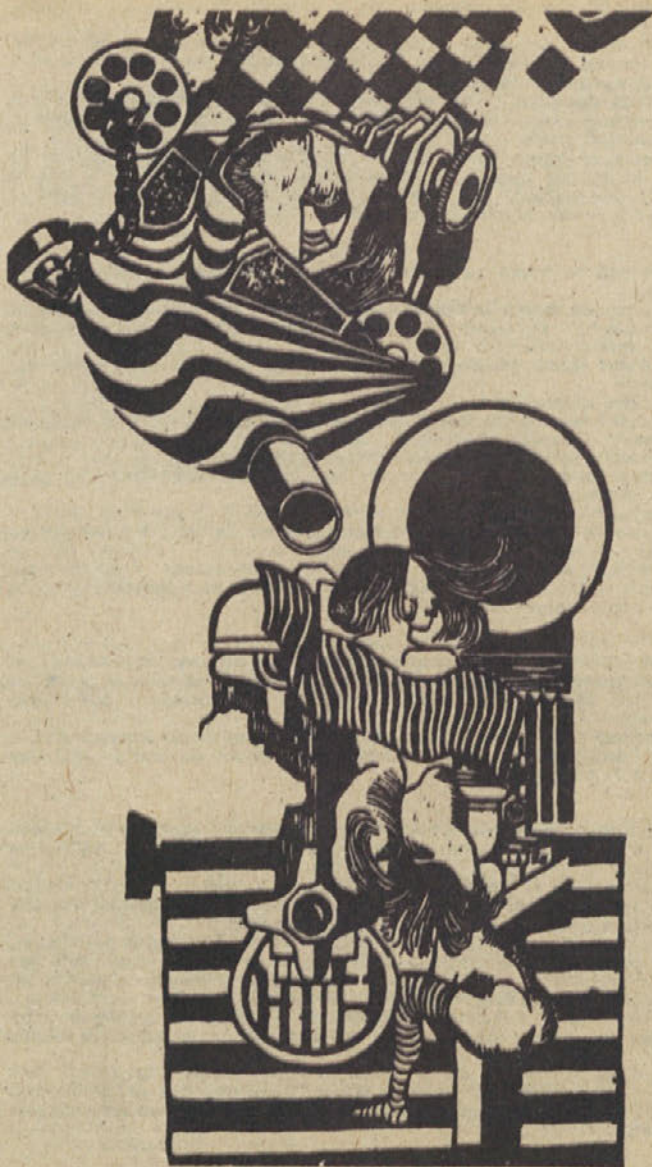
V družbenih dogajanjih in najpomembnejših zgodovinskih dogodkih prvih sedem desetletij tega stoletja je nacionalno vprašanje bilo v različnih oblikah – kot reakcionarni agresivni buržoazni nacionalizem fašističnega tipa in kot demokratične osvobodilne težnje teptanih ljudstev – gonilna sila družbenih dogajanj. Pojasnilo za „renesanso“ nacionalnega vprašanja je treba iskati predvsem v ekonomski sferi: v dolgoročnem podružbilanju procesa materialne reprodukcije žitja sodobne industrijske družbe kot tudi družbenih skupnosti, ki so na poti k industrializaciji. Najtesneje je s tem povezan razvoj ekonomskih funkcij države in gospodarsko planiranje v nacionalnih (državnih) okvirih. Povsod v svetu danes menijo, da je vlada neposredno odgovorna za ekonomsko prosperiteto dežele in tempo gospodarskega razvoja. Stopnja razvitosti narodnega gospodarstva, položaj na svetovnem trgu, so postali pomembno torišče dela političnega življenja – področje, na katerem režimi in politični sistemi dokazujejo svojo legitimnost, vitalnost in upravičenost.

Moderna statistika in ekonometrika, ki so v zadnjih desetletjih dosegle fantastičen razvoj, so dale instrumente in kazalce za merjenje ekonomskega razvoja, za kontinuirano, skoroda dnevno, spremljanje gospodarskih gibanj in rezultatov posameznih gospodarskih panog kakor tudi nacionalnih ekonomij v celoti.

Tako je deloma zares, deloma navidezno, „nacionalni interes“ spremenil svojo podobo iz metafizične in abstraktne predstave v vidno in izmerljivo kategorijo, s katero lahko prepričljivo operiramo v političnih razpravah, popularni publicistiki in znanstvenih raziskavah. Politična javnost v skoraj vsaki deželi je postala zelo občutljiva za vprašanja regionalnega in nacionalnega ekonomskega razvoja. Strah pred zaostajanjem, neprenehna medsebojna primerjanja, obremenjenost s stopnjami rasti in projekcijami razvoja – vse to je pomembna komponenta političnega življenja sodobne družbe. Različni aspekti ekonomske tekme dobivajo nacionalne razsežnosti, postajajo pomemben faktor nacionalnih odnosov in oživljanja nacionalnih problemov v najrazličnejših oblikah, in to v mednarodnih, kakor tudi v okviru večnacionalnih skupnosti. Materialni pogoji življenja moderne družbe in še posebej stopnja ter oblike družbene delitve dela se v mednarodnih razmerah ne odpravljajo, temveč dajejo novo vsebino in obliko medsebojni odvisnosti nacionalnega in državnega elementa v organiziranju družbenih skupnosti. Najvidnejši marksistični teoretiki prvih desetletij tega stoletja, Kautsky in Lenin, sta si bila edina, da je nacionalna država tista oblika teritorialno-političnega organiziranja, ki najbolj ustreza moderni kapitalistični porizvodnji ker nudi najboljše pogoje za razvoj proizvodilnih sil.

Dasiravno nekatere oblike ekonomskega in kulturnega povezovanja daleč presegajo meje nacionalnih držav, še vedno ni država izgubila svoj zgodovinski raison d'être. Za zahtevami in pritiski za nacionalno samoopredelitev in ustvarjanje suverenih nacionalnih držav, stoji še naprej neusmiljena zgodovinska sila z neizčrpni možnostmi za globinsko družbeno-ekonomsko integracijo znotraj zgodovinsko nastalih nacionalnih skupnosti.

Tudi sodobni meščanski pisci (Kohn, Deutsch) in drugi – so zelo skeptični do lahkih zaključkov o tem, da je – glede na vse številnejše oblike nadnacionalnega povezovanja in združevanja-nacionalna država preživela in da je njen sestop z zgodovinskega prizorišča zelo blizu. Glede na medsebojno odvisnost, o kateri smo govorili, se očitno nacionalno vprašanje aktualizira. Nacionalno vprašanje moramo vsak tip družbene ureditve opazovati v najtesnejši povezavi z dolgoročnimi spremembami ki se pojavljajo v funkcijah in organiziranju moderne države in posebno z ozirom na vlogo, ki jo prevzema država pri razreševanju fundamentalnih protislovij produkcijskih odnosov. Država se vrašča globoko v sfero produkcijskih odnosov, ker kompleksni sistem ukrepov državne intervencije – od kreditno monetarne politike do davčnega zajemanja velikega dela družbenega presežnega dela in nacionalizacije-postaja bistven sestavni del celovitega mehanizma materialne

Igor Skulj: Kopalnica III. 1969

reprodukcije družbenega življenja. Sodobni etatizem in nacionalno vprašanje obravnavamo v sodobnih razmerah skupaj in povezano.

Iz globoke krize, ki je nastala zaradi zloma svetovnega kreditno-monetarnega sistema konec dvajsetih in v začetku tridesetih let tega stoletja, se je svet izvilkel z vzpostavljanjem bolj ali manj razvejane državne kontrole nad „nacionalnimi ekonomijami“, nad celotnim gospodarskim življenjem vsake posamezne dežele. Najbolj razvito in najbolj rigorozno državno diriganje in kontroliranje je na področju mednarodne trgovine. S pomočjo administrativnih in ekonomskih ukrepov skuša vsaka država „svojo“ nacionalno ekonomijo zaščititi pred škodljivimi zunanjimi vplivi. Na ruševinah nikoli do konca uresničenega *laissez faire* nastajajo nove oblike nacionalno ekonomskega (zatem pa vsakršnega drugega) avtarkizma in protekcionizma.

Socializam 4/1973
uvodni del razprave, prevedel D. Z.

MLADI V KULTURI, ALI BAJE NAJ BI BILO AKTUALNO

Nova ustava prinaša le nekaj majhnih, nebitvenih sprememb na relaciji kultura – mladi in še to le v teoriji. V praksi bo vsa stvar ostala brzkone na istem in to iz več vzrokov. Osnovni so pravzaprav ti, da se mladi sami verjetno vse premalo skušajo vključevati v tradicionalno kulturno življenje, v institucije in v velikokrat brezplodne razprave kulturno političnega značaja. Pravzaprav kaže odnos mladine do slovenske kulture njeno dejansko trenutno stanje, ki je vse prej kot na nivoju. Slovenci smo narod, ki je bil vrsto stoletij podjarmljen, ki je pobiral ostanke „velikih“ narodov in opevanih kultur. Vsa ta dolga doba jetništva je zapustila sledove tudi v naši kulturi, ki se je le s težavo razvijala po nadvladujočih vzorih, kaj šele, da bi si upala pomisliti na

samostojno pot. V tem svojem prizadevanju pa je bila vedno v veliki meri političnega značaja, kot sredstvo v boju za neodvisnost. Muza kot muza je le redko cvetela. Kar pa je usodno je dejstvo, da še danes trpimo za to priteklostjo in da se to zelo močno odraža v našem kulturnem življenju. Prvič je karakterističen za našo kulturo osnovni prepad med tradicionalno usmerjenostjo in nečim, kar naj bi bilo avantgarda. Oba tabora sta v bistvu precej enakih moči. Nekoč smo rabili svoje moči v borbi proti razrednemu in

narodnemu nasprotniku (sama ustvarjalnost je bila s tem omejena), danes izgubljam večino moči spet v boju, tokrat na žalost v bratskem spopadu med dvema usmeritvama. Jasno, da spet občuti ta boj ustvarjalnost. Sedaj, ko smo končno svobodni, neodvisni in bi imeli proste roke v ustvarjanju tega ne znamo izrabiti, ker smo obremenjeni z nekakšnimi kompleksi, ki velikokrat že mejijo na manijo o tragičnih likih, o nekakšnem kvazi družbenem svetobolju in prepričanosti, da je v naših rokah odločitev o usodi človeka in kulture. V svoji kulturi poznamo dve skrajnosti, ki sem ju že navedel, tradicionalisti, h kateri prištevamo predvsem starejšo in vladujočo generacijo in takojmenovano avantgardo, ki pa ni vedno tako strašansko napredna, kakor bi rada bila. Prvi se iz samega kljubovanja trdno oklepajo neke toneče civilizacije, drugi, mladostni zagnaneži pa iz samega kljubovanja nočejo zlesti na rešilni čoln, marveč rajši v vsej svetobolni tragičnosti utonejo, ali pa se gredo junaško zafrkancijo celotne človeške rase, kako so vsi ti primati bogi po duhu in da so le oni odkrili BOGA. To je sicer vse smešno in pa tudi žalostno. Kaj moremo, se pač nimamo radi. Pa to je k sreči tako ali tako le skrb neke absolutne manjšine, vsi drugi pa si ne razbijamo glave ob tem. Kultura končno danes ni več pomembna stvar v modernem življenju, saj imamo tako reklame, televizijo, Kalimera, Pet divjih, Frančka Abšiharja, Janeza Revolveraša in podobne viteze sodobne potrošniške in z „najnovejšim“ preobremenjeno civilizacijo. Mladi, kaj nam pomeni kultura? V gledališču, v razstavišču in koncertne dvorane le redko zaidemo, ker imamo pač fiksno idejo, da tam strašijo neki snobi in pa „fina“ družba, ki ni po našem okusu. Tudi za branje poštenih knjig ostane velikokrat le malo časa. Zelo radi pa plešemo, hodimo v disko in je to v bistvu vsa naša kulturna zabava. Seveda se ob tem ne zavedamo, da je ta glasba v bistvu zelo primitivna, da je zgrajena na najpreprostejših kompozicijskih principih, da je ritmično bogata in s tem dokazuje nizko razvojno stopnjo. Ker pod pojmom sodobna glasba razumemo danes vse nekaj drugega, kar pa nam je še veliko manj znano kot Beethoven ali podobni starčki. Kdo od nas je že poslušal skladbe Ligettija ali Pendereckega? Kdo od nas pozna Handkeja ali Stehlerja, ko že tako stremimo za novim za avantgardnim? Prav smešno, ali kdo od nas je videl Kdor skak, tisti hlap? Kdo je bral Boella ali Menarta? Sedaj smo pri osnovnem problemu. Kje se skriva ta naša študentska kultura? Je kultura resnično samo provokacija in vlačenje za nos? Kdo od nas razume naše izredno sodbene pesnike, ki se ponekod pojavljajo? Odgovorimo si prosim po pravici. Vsi počenjam že leta in leta to, kar počne vsa civilizacija že vse dvajseto stoletje. Neprestano si lažemo, da razumemo sodobno umetnost, ker se ne bi radi pokazali nevedne pred drugimi, ki ravno tako malo vedo. In tako dajemo čudovite možnosti tistim šarlatanom, ki izrabljajo ta nerodni položaj, v katerem se nahajamo in uživajo sloves neke avantgarde. To je seveda grobo gledano, povsod obstajajo izjeme, vendar smo dandanes že tako daleč zapeljani, da ne ločimo med belim in črnim. Kultura nam je postala baybav, preteklost velikokrat posmehljivo ocenjujemo kot sentimentalno zastarelost, sedanjosti ne razumemo, prihodnost pa nas sploh ne vznemirja. Tako počasi in neopazno drsimo iz tistega, kar je bilo doslej postavljeno, nikjer pa ni ničesar novega, česar bi se lahko oprijeli kot nove vrednote, življenjskega sistema ali civilizacijskega principa. Vsi se zavedamo, da staro ni večno, vendar treba je iskati novo in graditi. Kaj pa mi počnemo? Gremo se provokacije, katerih osnovni namen je provokacija. Bojim se, da nismo sposobni zgraditi nekaj novega; tega se podzvestno zavedamo in se zato zavestno izživljamo v lažni avantgardi. Študentska kultura, kdo jo zna definirati? Obstaja? Je potrebna? Oblike študentske kulture so časopisi, ki jih izdajajo in literarni večeri, ki so povezani z zabavno glasbenimi prireditvami. Kot institucija deluje v Mariboru KUD Študent, katerega delo pa je bolj kulturno zabavnega značaja, kot prvinsko kulturnega. Pred leti je še obstajalo eksperimentalno gledališče GLEJ, ki pa je zaradi neresnosti propadlo. In že smo pri kraju našega pregleda. Zasledili smo zmerno reproduktivno, o aktivni kulturi skorajda ni govora. In kako v bodoče? Čutimo potrebo, da bi razmere popravili? Tradicionalna kultura je v nejasnem položaju, v istem se nahaja tudi študentska. To je še posebej opazno v mestu, kakršen je Maribor, kjer prevladuje tehnična in znanstvena smer in je torej le malo prostora za humanistične vede in s tem posredno za kulturo. Nekega dne bomo morali vsekakor spoznati, da je kultura potrebna, da je najmočnejši faktor v boju za človeštvo, ki postaja žrtev lastnega razvoja in avtomatizacije v vseh procesih. Zavedati se moramo, da bo ležalo nekoč breme svetovnega razvoja na naših ramenih.

Adrian Grizold

Ob retrospektivi

Lajčija Pandurja

Osrednja kulturna prireditev ob obletnici smrti Franceta Prešerna je bila nedvomno otvoritev retrospektive slikarskih del lani umrlega znanega mariborskega slikarja Lajčija Pandurja. Toda za Umetnostno galerijo ter za kulturno življenje Maribora je bil ta dogodek še posebej izjemen kajti UG praznuje s to razstavo svojo dvajset let dolgo trnjevo pot.

Ideja o retrospektivi Pandurja se je rodila še za njegovega življenja. Kljub začetni zaskrbljenosti slikarja zaradi obsežnosti razstave, jo je le-ta z veseljem pričakoval. Nameraval je ustvariti še nekaj del ter s tem dati poudarek na zadnje obdobje svojega ustvarjanja, toda njegova nepričakovana smrt je marsikaj spremenila. Organizatorji razstave so ostali brez podatkov o nahajališčih del, razen tega pa je kljub njegovi popularnosti bil umetnikov opus slabo obdelan. Tako je bilo potrebnih kar pet mesecev dela na terenu, zaradi zbiranja slik, nakar se je sestala žirija (strokovni delavci UGM, umetniki, predstavniki likovne komisije Kulturne skupnosti Maribor), ki je izmed zbranih del izbrala dvesto devet. Sledilo je še študijsko delo in zaradi pomanjkanja strokovnega kadra v UG ni bilo mogoče pripraviti zadnjih osem mesecev nobene druge razstave.

Retrospektiva je torej po obsežnih pripravah postavljena in zavzema vse prostore galerije. Gradivo je razporejeno po časovnem zaporedju. V pritličju se nahajajo njegova prva dela od koder vodi časovna nit v nadstropje, kjer najdemo zadnja dela umetnikovega slikarskega opusa.

Slikarjevo delo delimo na štiri faze. Prva faza obsega dela, ko je Pandur študiral na likovni akademiji v Zagrebu. Na njegovo slikarstvo sta nedvomno vplivala njegova pedagoga-profesor Babić in profesor Krizman. Pri njem se je izpopolnjeval na grafični specialki. Kljub temu, da je bil Pandur dober risar, se je na specialki pri profesorju Krizmanu prvič in zadnjič posvetil grafiki ter

LAJCI PANDUR PRED GOSTUVANJEM – 1960, olje, platno

risbi kot samostojnemu umetniškemu izrazu. V tej njegovi fazi je mogoče tudi opaziti, da se je umetnik še precej ukvarjal z risbo, tudi z grafiko (jedkanice, linorezi, litografija), medtem ko se pozneje posveti predvsem oljem, tu pa tam tudi akvarelu in pastelu.

Pandur preide v drugo fazo na Madžarskem, kamor ga pošljejo na slikarsko izpopolnjevanje. Tukaj se sreča z madžarskim slikarstvom, ki mu je blizu po načinu barvnega izražanja. Po vojni se Pandur preseli na Koroško. Na Ravnah nastopi mesto likovnega pedagoga na gimnaziji. Tukaj se slikarjeva paleta povsem spremeni, saj se slikar nahaja med zelenimi gozdovi, travniki. Za to, kakor že samo ime pove, „zeleno fazo“ je značilna zelena barva, ki je pozneje več ne zasledimo v tolikem obsegu.

Za tem ga življenjska pot zanese v Maribor (leta 1949) kjer dočaka smrt. Tu je že bližje svojemu viru inspiracij – Prekmurju. V zadnjih desetih letih ustvari svoja najboljša in najznačilnejša dela. Njegov najpogostejši motiv so podobe iz kmečkega življenja, krajine, ukvarjal se je tudi s portreti.

Na njegovo delo so vplivala tudi potovanja po mediteranu katerih sledi so lahкотni akvareli, risbe in pasteli. V zadnji fazi v njegovih slikah ni več mogoče zaslediti njegovih značilnih krepkih zamahov čopiča, te slike so izdelane skicozno, ozadje izgublja svoj realistični pomen. Pri tem ne moremo mimo ugotovitve, da je smrt pretrgala slikarjevo iskanje. Tako je ostalo še dosti neizrečenega.

Ceprav zapuščina Lajčija Pandurja predstavlja svojevrstno posebnost v slovenskem slikarstvu, ni mogoče reči, da ima v njem tudi svoje pravo mesto. Le-to si bo, upajmo, zaslužen pridobila s to retrospektivo.

Mario Vetrli

Razmišljanje o študentski kulturi v luči nove ustave

Ob sprejetju nove ustave, ki je na novo opredelila vlogo in pomen kulture v naši socialistični družbi, je prav, da razmislimo tudi o pomenu in vlogi študentske kulture v našem družbenem prostoru. Kakšna naj bo študentska kultura? Kdo naj bo usmerjevalec in organizator kulturnih dejavnosti med študenti? Kakšno funkcijo ima kulturno udejstvovanje študentov pri smoternejšem organiziranju prostega časa? To so ključna vprašanja, na katera bi morali vsi, ki se tako ali drugače ukvarjajo s študentsko kulturo, poiskati ustrezne odgovore.

Res je, da je med vsemi vrstami človekovega udejstvovanja verjetno kultura najbolj zapleteno in najtežje rešljivo področje. Težavnost se kaže v preprostem dejstvu, da gre pri kulturi za področje družbene zavesti, ki jo je nemogoče obravnnavati iztrgano iz celotnih družbenih odnosov. Razumljivo je, da vsako zaostajanje na področju kulture vodi k zaostajanju ekonomskega in družbenega razvoja, k zaostajanju v načinu življenja in mišljenja.

V osnutku resolucije sedmega kongresa ZKS je poudarjeno, da je sestavni del akcije za celovitost kulture razvijanje najrazličnejših oblik amaterskega kulturnega udejstvovanja. Otrsteti bi se morali mnenja, da samo poklicne kulturne dejavnosti predstavljajo našo kulturo. Aktivni amaterizem na področju študentske kulture bi lahko na primer v veliki meri pomagal pri izvajanju kulture in kulturne politike. Posamezne dejavnosti kulturno umetniškega društva Študent kot so pevski zbor, folklorna skupina, športna plesna sekcija, zabavni orkester in novo ustanovljena literarno-dramska sekcija nedvomno uspešno predstavljajo udejstvovanje mariborskih študentov na kulturnem področju. Poleg KUD so za izvajanje kulturne dejavnosti kompetentne še IOSSMVZ, Katedra in kulturna komisija za izvenštudijske dejavnosti pri domski skupnosti. Naš cilj je nedvomno ustvariti enotno in kvalitetno kulturo, zato mislim, da smo na področju študentske kulture prišli do trenutka, ko se moramo pogovoriti o konkretnih organizacijskih prijemih.

Ena izmed možnosti, o kateri smo predstavniki KUD, domače skupnosti in IOSSMVZ že razmišljali, je ustanovitev sveta izvenštudijskih dejavnosti. Ta svet si zamišljamo kot skupnost vseh dejavnikov, ki vsebinsko, družbeno politično in materialno konstituira študentsko kulturo. Njena temeljna naloga naj bi bila dovolj široko programirana dejavnost študentov. Tako kot nam je uspelo na področju visokega šolstva prerasti okvire provincializma, bi se morali ujetosti v svoj prostor osvoboditi tudi na področju kulture. Ali smo mariborski študentje kaj manj sposobni od ljubljanskih? Prepričana sem, da nismo, samo potrudimo se ne dovolj, da bi svoje kvalitete izdelali do konca. Z ljubljanskimi študenti smo se pogovarjali o izmenjavi kulturnih prireditvev. To je sicer stvar, ki jo bo treba še dodelati in praktično preizkusiti, ampak nekaj je že tu, je nekaj samostojnega, kar raste iz naših možnosti in se konstituira kot sestavni del slovenske kulture. V organiziranju kulturnega življenja bi morali biti prisotni poskušal izvriniga iskanja lastnih poti kot so literarni večeri, proslave, likovne razstave, predstave študentskega gledališča, sodelovanje z delovnimi organizacijami in delavstvom na podeželju.

S preraščanjem Maribora v univerzitetno mesto si moramo prizadevati doseči resničen prelom v kulturi, prelom, ki ga bo omogočilo uresničevanje zastavljenih ciljev.

Milena Hancman

Gledališka kritika in »Kalimero«

Celotni proces nastanka nekega, denimo, gledališkega dela vsakdo pojmuje po svoje, verjetno zato, ker ni vesplošno zveličavnega napisanega pravila, ki bi kakorkoli dajala prednost temu ali onemu udeležencu v takini strukturi sodelovanja, kot je to gledališče. To, da daje nekdo prednost, oz. neke vrste vrednostno prioriteto avtorju gledališkega dela, po drugi strani pa vrednoti delo poustvarjalnega tima znatno nižje, se zdi mnogim osnovano. Zakaj? Zagovorniki pravijo: »Tekst lahko sam preberem, ni nujno, da bi ga na odru tudi videl, medtem ko režiser, igralci, scenografi in drugi brez literarne podlage ne morejo početi ničesar.«

Sila preprosto mislijo ti zagovorniki, žal pa so v svojem pojmovanju premalo dalekovidni...

Delo, ki zadeva predstavo, se ne zaključa s trenutkom, ko pade premierska zavesa; naloga kritikov je, da napišejo mnenje o uprizoritvi in o delu samem. In sedaj nastane vprašanje: kateremu od teh dveh neločljivo povezanih faktorjev v tej umetniško ustvarjalni strukturi, literaturi (dramatiki) in gledališču, bo dal avtor kritike prednost, kdo bo pri njem višje »kotiral«, avtor teksta ali avtorji predstave?

Kritika je v praksi na nek način izoblikovala svoj stil, nekakšen obrazec, po katerem se kritike pišejo: najprej podatki o avtorju, o obdobju, v katerem je živel, o samem literarnem delu, o njegovi ideji itd. Zatem preidemo na samo uprizoritevno plat predstave: govori se o režiserjevem pristopu k delu, o njegovem zadetku v črno ali o zgrenosti njegovega koncepta, sledi kratka ocena (omemba) igralcev, kostumografovo ime in konec. Da, omemba igralcev! Premislimo: smo na eni zadnjih vaj pred premiero. Režiser in igralci so utrujeni, scenograf in odrski mojster imata še zadnje razgovore in prepire, kostumografinja je živčna – pripravljajo se po vseh teatrir na svetu dobro znano nekoliko nervozno stanje pred prvo predstavo, ki se do same premiere stopnjuje, po njej nekoliko popusti, toda znova nastane v pričakovanju kritike ocenjevalec z radia, televizije, časnikov in revij.

Po prebrani kritiki se marsikateri igralec vpraša: »Za koga sem pravzaprav igral? Za »notranjo potešenost«? Kako, ali je moje delo družbeno tako malo pomembno?« In sklep: torej zato, da bo kritik napisal ob koncu sestavka: »Čuko je igral ta in ta.«

Tako se mi dozdeva, da gospodje kritiki delajo napako za napako: najprej se sploh nikoli ne oglašajo na kakšni vaji, da bi se vsaj delno seznanili s samim gledališkim delom, se pravi, čisto operativnim snovanjem gledališke predstave, nadalje napišejo kritiko že takoj po premieri, dasiravno je znano, da bi se morale ocene teatrskih »izdelkov« pisati po treh ali štirih, celo petih predstavah (zavoljo znanih stvari) in končno: v svojih nemalokrat nerazumljivo napisanih ocenah pozabljajo na poustvarjalni ansambel, na

ekipo, od katere zavisi veliko. Tako mislim, kot da se nočejo potruditi razbrati iz igralčevega dela vse dobro in slabo, ne komparirajo tega z njegovimi prejšnjimi dosežki itd.

O filmskih kritikah ne bom govoril; tukaj je stanje tako hudo, da bi veljalo o tem napisati poseben sestavek.

In nazadnje tudi mislim, da se kritiki počutijo kot »starejši«, igralce pa tretirajo, kot da bi bili ti »ubogi mali Kalimero«. Toda to je krivica; verjemite mi, da je!

Vlado Novak

vrednote in vrednost amaterskega filma

DRUGI FESTIVAL AMATERSKEGA DOKUMENTARNEGA FILMA

16. februarja je bil v Mariboru II. Festival amaterskega dokumentarnega filma. Ker ste osnovne informacije o njem lahko že prebrali v časopisu, bo ta zapis govoril o malo širši temi; poskušal bo označiti amaterski film.

Specifičnost kratkega filma je, da mora v krajšem času kot celovečerni film povedati oz. pokazati zamišljeno. Dalje se kratki film loči od »dolgega« tudi po temi oziroma predmetu prikazovanja. Ta mora biti manj obsejna, mora nuditi možnost dokaj popolne obdelave v krajšem času (in to mnogo krajšem). Ob popolnem obvladanju filmske tehnike je kratki film povsem enakovreden celovečernemu in zato ne bi smel biti tako zapostavljen, kot je.

Amaterski (dokumentarni) film je posebna veja kratkega filma. Od profesionalnega se loči po tem, da ga je pač posnel ljubitelj zaradi lastnega zadovoljstva, z lastnimi sredstvi, povsem nevezano (četudi deluje v okviru kluba) in mu ni (toliko) do širše predstavitve, kar pa je za profesionalni kratki film nujno za njegov obstoj in nadaljnji razvoj.

Kateri so predmeti obravnave v kratkem filmu? Snov oziroma predmet obravnave je skoraj vedno dogodek, naj bo športni, kulturni ipd. Bolj redko kratki film prikazuje neko stanje, kar je čisto razumljivo, kajti dogodek traja kratek čas in se potem konča. Tako je idealen predmet snemanja. Stanje je pa nekaj, kar traja in se mogoče sploh ne konča, ali se pa konča v takem času, da ga trajanje amaterskega filma (v poprečju 10 minut) ne more več zajeti.

In ravno prikazovanje dogodka je specifičnost amaterskega filma.

Vrednost amaterskega filma določa izbira dogodka, ki ga potem snemalec mora znati prenesti na film, ter ravno ta prenos (način) dogodka na trak.

Prenos dogodka na filmski trak se ceni: 1. glede na tehnično plat, 2. glede na vsebinsko, izpovedno oziroma umetniško plat.

Tehnični del prenosa zahteva popolno (kar je seveda relativno, vendar pa je to potrebno, če hoče film, denimo, tekmovali na festivalu) obvladanje kamere, natančno (bolj ali manj, seveda) montažo in kvalitetno ozvočenje filma, če je to potrebno.

Vsebinski ali povedni del pa obsega: kadiranje (izbrati kader, oceniti njegovo vrednost, postaviti objekte v uravnoteženo kompozicijo, oziroma izbrati smiselni zorni kot), vezanje kadrov v sekvence (kar se doseže pri montaži, vendar je potrebno logično snemanje) ter končno povezava vseh elementov (z ozvočenjem oziroma glasbo vred) v smiselno dramaturško celoto (če to ustreza zamisli).

Postavlja se nekaj vprašanj. Ali je izpoved že gol prenos dogodka na film? Kdaj film prestopi v področje samoopovedi prek nekega dogodka? In končno, ali je izpovednost amaterskemu dokumentarnemu filmu sploh potrebna? Odgovorimo najprej na zadnje vprašanje. Izpovednost je tudi v dokumentarnem filmu potrebna. Film, ki ničesar ne pove o svojem ustvarjalcu, film, v katerem ni niti malo človeka, ki je film ustvaril; tak film je navadno poročilo s seje v TV dnevniku (če se izrazim najkrajše in najbolj slikovito). S pozitivnim odgovorom na to vprašanje so osmišljena tudi druga vprašanja.

Gol prenos dogodka še ni izpoved in je tudi ne nudi. Avtor je tisti, ki si mora ustvariti možnost izpovedi, saj vsak dogodek ponuja nešteto možnosti in če snemalec zna oziroma mu je do tega (vsakdo je umetnik, vendar je nekomu veliko do tega, drugemu pa ni nič), da jih izkoristi, potem tak film nesbo več brezosebna informacija, ampak bo v sebi nosil značilnosti, po katerih bomo lahko spoznali (...) avtorja.

Povzemimo Amaterski film postane film z vrednostjo, ko preraste okvire gole informacije, ko, denimo, vsebuje prizore, ki gledalcu zbudijo estetski čut (seveda v pozitivnem smislu), ko nas preseneti z domiselno in nepričakovano montažo, ko poveča naše zanimanje in svojo vrednost (...) z uporabo »hitrega« ali počasnega snemanja oziroma predvajanja, ki je obravnavana snov taka, da vidimo v njej avtorja oziroma časosno razmišljati o njem.

Preidimo zdaj na letošnji festival. Glavna značilnost festivala je, da je bilo med nagrajenimi filmi (10) kar 5 filmov s športno tematiko. Od teh sta bila dva (Svetovno prvenstvo v motokrosu in Karting) pod povprečjem ostalih filmov, saj sta komajda prerasla v okvire informacije. Eden (Bascule) bi bil dokaj poprečen, če se ne bi razvil v lep konec (ki prikazuje skakalco s konjem čezovire, v počasni tehniki, z domiselnimi zornimi koti, ujemajočo se glasbo – J. Joplin). Športni film Ring je izstopal zaradi dobro premišljene uporabe »hitrega« snemanja, z natančno montažo (za kar je tudi dobil nagrado), dinamične glasbe (John Mayall), pokazal je težnjo po eksperimentiranju (z barvami). Visoko nad povprečjem pa je bil film Skok, ki je mogoče celo najboljši film festivala, saj zahteva podrobnejšo analizo in razlago, ki jo boste prebrali kdaj drugič...

Ostalih pet filmov je po vsebinski plati dokaj različnih. Film Put je dobil nagrado za scenarij. Prikazuje pot po avtomobilski cesti, ko se ti pogled ustavlja na razbitinah avtomobilov, na križih in venci in cvetju in različnih drugih spomenikih, ki opozarjajo, da se je na tistem mestu zgodila prometna nesreča in je nekdo umrl. Film A sutra... mogoče ni zaslužil nagrade; ali je preveč naiven ali pa preveč nerazumljiv. Avtorica po svoji abstraktni simboliki spominja na Solaris A. Tarkovskega, kar je ugajalo.

Film Dosada je dobil nagrado za najbolj duhovit film festivala. Avtorica je dosegla izredno skladje slike z glasbo in tako je zvijanje oziroma dolgočasnost igra iz živalskega vrta res vzbujalo smeh. Film Indija je dobil nagrado za najboljši potopisni film, saj je narejen tako profesionalno, da bi ga lahko predvajali na TV. Dobil je nagrado občinstva. Prvo nagrado je dobil film Z is for Zagreb, film istega avtorja, ki smo ga gledali med štejetim glasovalnih lističev (mislim film), pa je bil najboljši film na festivalu, vendar je bil izven konkurence predvajan zato, ker je že igran.

BLAŽ LUKAN

Upravičenost študentske kulture

našega sodelovanja v tej akciji. Kajti, da obstaja študentska umetnost je brezsmiselno še posebej dokazovati. Le ta se dokazuje, če že ne drugače, po študentskih časopisih in glasilih. Sicer bi nam bila naloga hudo olajšana, če bi nam, študentom, priznali status delavca, ker s tem bi bila gornja parola že uresničena, ker bi ustvarjali zase in preko nas bi lahko parole tudi zagovarjali. Toda, kot izgleda naš delavski status nikoli ne bo dosežen, zato moramo razmisliti o možnostih prodora in sodelovanja naše umetnosti v delavski in kmečki sredini.

Da v teh sredinah obstajajo tudi mladi, je popolnoma jasno, saj se Darwin ni uresničil samo med določeno skupino ljudi, kot smo na primer t.i. umetniki. Je pa vprašanje ali je sploh možen še kakšen drug način sodelovanja v teh proletarskih sredinah, kot smo si ga zastavili mi, študentje

KNJIGA VTISOV
(Literarni večer leta 1974 v
LOVRENCU)

Pa literarni večer je ena naša tradicionalna prijetna
presenečenja in popravila. Tudi mi, da je naš
naš mladinski oblikovalec literarni!

Kes je, stvarjam se zopet, vendar se ne morem
Brezem / trditve se, stvarjam. Paša pogaja je prijetna
molebna. Pisanje, upostavljanje se prijetno vidijo.
Za opredeljevanje se je prijetno vidijo, saj se ta beseda prijetno
uporablja v enostavnem razumevanju.

Priljubljen list o literarnem, a tudi literarni list
bi bil naša bolj splošna.

v Mariboru. Mi namreč mislimo, da to sodelovanje poteka najbolje, če postavimo svojo umetnost in ustvarjalno misel med ljudi-delavce in kmete. Poizkusili smo s tem presadom v popolnoma neživahnem okolju kmečkega predela Slovenije. Bil je to poizkus literarnega večera v gostinski sobi. Razdeljen je bil na dva dela: prvi, načrtovan krajše kot drugi, podajanje naše ustvarjalne misli, drugi del pogovor po ekspliciranju našega ustvarjanja. Napeto ozračje začetka se je kmalu prebilo in tudi sami, ki smo brali naše „vele-stvaritve“ smo se otesili trema. Zaživeli smo s publiko, ki je bila v veliki večini mlada, kar nas je posebno veselilo (moram opozoriti, da je bil literarni večer prav zares zvečer, da ne bi mislili, da se je nagneto v prostor dirigirano občinstvo osnovnih šol, kot je to navadno).

Drugi del nas je pa zelo prijetno presenetil. Vemo namreč, da se pogovor po sličnih branjih nikakor ne more razviti, da ga je treba umetno izvesti, dobesedno izsiliti. Toda ne, ljudje so nemudoma pričeli z debato, ki je razkrila, da so enako prijetno presenečeni, ker je to nekaj novega za njih, kar se pri njih še ni dogodilo. Pričakovali so sicer res prav nekaj drugega, ker smo študentje na glasu protidržavnih elementov, ki se povezujemo s seksom in to serviramo ljudem, da bi bili moderni, kar se za študenta spodobi. Toda, glede tega pričakovanja smo jih razočarali in jim pokazali spekter razmišljujočega ustvarjanja o življenju, ki je nam vsem pravzaprav enako dostopno. Mogoče je prav zaradi tega tudi debata tako zaživela, da smo jo morali na kraju prekiniti, če smo se hoteli s poslednjim avtobusom vrniti v Maribor. Upamo le, da njihova želja po skorajšnjem snidenju ni bila samo tista formalna fraza, ki jo pač dobimo ob podobnih priložnostih.

No, in pri tem poizkusu smo se globoko zamislili. Ali ni resničen greh, da pustimo naše ljudstvo, tako željno slovenske besede, v nemar. Če je lahko sprejelo besedo naše skupine, ki ni nikjer potrjeno kvalitetna, kako bi samo sprejela besedo naših velikih umetnikov. Mislim, da smo tukaj zagrešili velik greh, ki pravzaprav ni nepopravljiv. Z malo več pozornosti do teh ljudi, ki nimajo možnosti udeleževanja na kulturnem področju v kulturnih centrih, bi lahko malo popularizirali umetnost in ne bi bila več le tisto – „nujno zlo“, ki se ga morajo šolarčki učiti kot obvezno čtivo v osnovni šoli in ga nato čim hitreje pozabijo ob vsakdanjem delu na polju ali pri delu, kjer lahko mislijo le na pogoje dela, na vreme in na to, da se pač morajo raje odpočiti, kot pa vzeti v roke knjigo ali pa celo stopiti v gledališče.

Torej, za svojo nalogo si v bodoče zastavljamo, da se bomo, ne glede na svoje žrtvovanje – tu mislim le tehnično izvedbo prireditve v okoliških krajih – trudili, da ljudem približamo svojo ustvarjalnost in če bomo uspeli s tem zainteresirati ljudi, da bodo vsaj prišli poslušat prireditev, bomo že veliko naredili, ali ni tako?

Študentska kultura? Mislim, da študentske kulture sploh ni! Je ena kultura, ki teče počasi skozi tisoč rokavov med ločjem in žaljkami, kjer zaostaja, v slepih mlakah, v katerih zeleni in se usmraja od razpadajočih alg. Zakaj trdim, da študentske kulture ni? Ker so v večini primerov njenih manifestacij posegali, v večjem ali manjšem obsegu, na ta ali drugačen način, tudi drugi, in sicer tako odločilno, da so jo usmerjali po svoji volji in željah. Ti drugi niso študentje, morda so v sebi ohranili nekaj študentskega, predvsem pa jim je ustrezal radikalizem (bolje neobveznost), ki jo je „študentska kultura“ nudila. Kultura, ki jo goji študentska sredina, a v njej dejavno delujejo tudi druge sredine, kot sem rekel, je torej kultura druge strani, ki misli drugače od institucionalizirane kulture, a se v bistvu giba v okviru istih zakonitosti kot le-ta. Da misli drugače seveda ni greh (njen greh), nasprotno, mislim da je mogoče le s temeljito drugačnim premislekom nadaljevati moč napredka: (dialektike). A res je, da mnogokrat misli drugače le zato, da bi bila drugačna.

Pristal pa bi na uporabo termina „študentska kultura“, če bi ga uporabljali v dosti širšem pomenu, kot to navadno delamo. S pojmom študentska kultura bi označil celoten spekter dejavnosti študentske populacije, ne torej samo študentski radio, študentski časopis, študentsko založbo, študentsko gledališče, ampak zmeraj in predvsem ustvarjalno komponento študentskega življa, ki študira, organizira študij, celotno študentsko življenje, mogoče celo popivanje po gostilnah in ne nazadnje tudi eventualni pripor pri varnostnih organih. Zdi se namreč, da je študent med tistimi redkimi ljudmi, ki lahko kulturo neposredno živijo. Delavec in kmet jo lahko le sprejemata, enako kot trgovec in inženir.

Ce bi torej sprejeli ta uokvirjen termin, potem mislim, da bi se lahko študentska kultura pričela klasificirati na svoje veje in bi se lahko zdiferencirala celo na področje umetnosti, ki bi bila aktivna komponenta študentske kulture. S tem pa preidemo na nov kompleks delovanja študentov, ki bi mi danes služil kot osnova razmišljanja.

Po paroli približanja kulture, in s tem seveda tudi umetnosti delavcu in kmetu, se bomo morali tudi študentje potruditi in si postaviti smernice

Razum dialektičem svojemu pravilno
sklep nepravilno od dialektično mišljenja

Pravnik Jurek - šola vam se nikoli ne
školnik Puh
Štauffer
Eva Gušter
Kaupe
Fornax d'eda - Hroba! Bili smo zelo prebrani.

Literarni večer v domeni je imel slabe in
dobre strani zato se vam sodelovanje
in amale naslavlja.

da se ne more z vso poskojo presenetiti in
nam približati del svoje ustvarjalnosti in del svojega
življenja.

Černus Voller, Ljubljana, 24.11.

Stroj in občutek

I. (BIOGRAFSKA SKICA)

Pred leti umrlj Bertrand Russell je bil filozof, matematik, družbeni in kulturni kritik, ki je razvil lasten sistem matematične logistike, ni pa izoblikoval svoje šole, je pa – podobno Špancu Ortegii y Gassetu – močno vplival na mišljenje in kulturno dogajanje nasploh. Za njegova etična prepričanja je značilna pogumnost, odprtost in originalnost, skeptičen je do konvencij in tradicij, optimističen v svoji veri v prihodnost sveta. Rojen je bil leta 1872 v Chepstowu, zavel mesto fellowa na Trinity Collegu v Cambridgu in mesto profesorja matematike v Londonu. V Berlinu je študiral nemške politične in družbene razmere. Po prvencu „German social democracy“ (1896) zasnuje in dokonča pod vplivom Leibniza sistem logike kot univerzalne matematike logičnih razmerij: „Principles of mathematics“ (prva knjiga 1903) in „Principia mathematica“ (1910–1913). Za časa prve svetovne vojne ga zato, ker je osumljen špijonaže in ker se noče odzvati vzklicu v vojsko, odpustijo iz službe in kaznujejo z zaporom potem ga internirajo. Po vojni je v Rusiji („Praksa in teorija bolševizma“), nato gostujoči profesor v Pekingu. Sledje obravnavanja bistvenih teorij moderne fizike v spisih: „Our knowledge of the external world“ (1914), „The analysis of mind“ (1927), „The analysis of matter“ (1927). Prva svetovna vojna je izvala njegovo fundamentalno kritiko zastarele družbene urejenosti, ki ji vsepovsod dokazuje nemoč in zatajitev: „Justice in war“ (1916), „Principles of social reconstruction“ (1916), „The prospects of industrial civilisation“ (1923). V kasnejših spisih se zavzema za svetovno vlado z vojaškim monopolom („The Impact of science on Society“), ki zagotavlja trajni mir, za splošno svetovno ugodje, ki bi naj ublažilo zavist narodov, za „vsestransko vztrajanje pri nizki številki rojstev, ki naj privede rast svetovnega prebivalstva k zastoju“, za poročstvo „svobodni osebni iniciativi pri delu in igri, ob največji možni razdelitvi moči, v kolikor je ta združljiva z obstojem političnega in gospodarskega sistema.“ 1950. leta je dobil Nobelovo nagrado. Vsem je znano Russellovo sodišče. Humanist, pacifist, vedec.

II.

Bo stroj uničil občutek ali bo občutek uničil stroj? Že zdavnaj je Samuel Butler v „Erewhonu“ postavil to vprašanje, toda kolikor bolj se je razširil svet strojništva, toliko bolj pereče je vprašanje. Najprej ni razvidno, zakaj bi moralo med strojem in občutkom obstajati tako ali drugačno nasprotje. Vsak normalen mladenič ima rad stroje; kolikor večji in sposobnejši so, toliko rajši jih ima. Narodi z stoletnim podedovanjem umetniškim visokim nivojem, kakor denimo Japonci, so vprico zahodnih mehanskih metod čisto iz sebe in takoj ko naletijo nanje, je njihova poželjivost omejena zgolj na to, da jih kolikor mogoče hitro posnamejo. Izobraženega in svetovljanskega Azijca ne more nič bolj razjeziti od hvaljenja „modrosti orientala“ ali podedovane izvrstnosti azijske kulture. Enako se počuti kot deček, ki mu govorijo, naj se igra s punčico namesto z avtomobilom. In kot deček bi seveda raje imel pravi avto, ne da bi pomislil na to, da ga lahko povozijo.

Na zahodu so se, z izjemo manjšega dela pesnikov in estotov, enako veselili strojništva, dokler je bilo novo. Predvsem glede na svoj mehanski napredek se je čutilo 19. stoletje zvišeno nad svojimi predniki. Peacock se v svoji mladosti norčuje iz „Steam intellect Society“ (Društvo parne inteligence), kajti on je literat in kulturo mu predstavljajo grški in rimski avtorji; vendar se zaveda, da nima stika z vladajočimi smerni časa. Rousseaujevi učenci z njihovim povratkom k naravi, „Lake Poets“ s svojim srednjeveštvom, William Morris s svojimi „New from Nowhere“ dežela, kjer je vedno junij in vsakdo pomaga sušiti seno, vsi ti predstavljajo neko čisto sentimentalno in po svojem bistvu reakcionarno nasprotje strojništvu. Samuel Butler je prvi duhovno dojel nesentimentalni očitke proti stroju, vendar to pri njem ni bilo kaj več kot jeu d'esprit, gotovo pa ne korenito prepričanje. Potem so mnogi pripadniki zvečine mehaniziranih narodov resno poskušali zavzeti podobno stališče kakor Erewhonci. Treba je povedati, da je to stališče latentno ali izrecno določalo, pogojevalo držo mnogih sovražnikov obstoječih industrijskih metod.

Stroje spoštujejo, ker so lepi, jih cenijo, ker dajejo moč, jih sovražijo, ker so gnusni, jim pobegnejo, ker uvajajo suženjstvo. Ne mislite, da imamo kakega od teh pogledov za „pravilnega“, ostale pa za „zmotne“, tako kakor bi bilo pravilno trditi, da imajo ljudje glave, zmotno pa trditi, da imajo noge, čeprav si zlahka predstavljamo, da so to vprašanje glede Gulliverja že reševali Liliputanci. Stroj je kot Djinn v Tisoč in eni noči; lep in dober za mojstra, vendar grozoten in strašen za njegove sovražnike. Toda danes ne smemo ničesar predstavljati v tako goli preproščini. Res je, gospodar stroja živi dalečsvstran od njega, tam, kjer njegovega hrupa ne sliši, gnusne žlindre ne vidi, kjer ni vonja njegovih škodljivih izpuhov. Če jih kdaj vidi, je to takrat, ko jih namestijo; in takrat verjetno občuduje njihovo moč in preciznost, ne da bi ga nadlegovala prah in vročina. Ko ga prisilijo, da naj gleda stroj z gledišča tistih, ki z njim delajo in živijo, ima pripravljen odgovor. Lahko opozori na to, da si lahko ti ljudje zaradi njegovih podjetij nabavijo več – čisto veliko več – reči kakor njihovi pradedje. Sklep iz tega: srečnejši so od svojih pradedov – če se namreč odločimo za pogoj, ki je slehernemu na jeziku. Ta pogoj je: kar ljudi osrečuje, je posest materialnih ugodnosti. Menijo, da je človek z dvema sobama, dvema posteljami in dvema hlebci kruha dvakrat bolj srečen od tistega, ki ima eno sobo, eno posteljo in en hlebec kruha. Z eno besedo – trdijo, da je sreča

proporcionalna dohodku. Nekaj ljudi, ne mnogo, izpodbija (čeprav ne vedno čisto pošteno) to raziranje v imenu religije in morale, so pa veseli, če lahko povišajo svoj dohodek s spremenjenim tempom pridige. Z moralnega in religioznega gledišča tega raziranja ne bi rad izpodbijal; to bom storil z gledišča psihologije in življenjskega opazanja. Če je sreča proporcionalna dohodku, ni kaj očitati primeru „strojništvo“; če ni, je potrebno celo vprašanje znova pretresti.

Ljudje imajo telesne potrebe in imajo občutke. Dokler so telesne potrebe nepotešene, stoje na prvem mestu; če so potešene, pa dobe od njih neodvisni občutki odločilno važnost za vprašanje, ali je nekdo srečen ali ni. V modernih industrijskih družbah je mnogo mož, žena in otrok, katerih zgolj telesne potrebe niso našle zadostne skrbi; kar te zadeva, ne tajim, da je prvi korak k njihovi sreči zvišanje dohodka. Vendar predstavljajo manjšino in ne bi bilo težko vsem tem zagotavljati golo eksistenco. O teh ne bi rad govoril, temveč o onih, ki imajo več od potrebnosti gole eksistence – seveda ne le o njih, temveč tudi o tistih, ki imajo samo malce več.

Zakaj si želi večina povečati svoj dohodek? Na prvi pogled se zdi, kakor da težijo naše želje k posesti materialnih dobrin. Toda v resnici se te želje rodijo predvsem zato, da napravimo vtis na sosed. Če se nekdo preseli v večjo hišo, v odličnejšo četrt, naklepa, da bodo prišli „boljši“ ljudje kramljati z njegovo ženo in nekaj njegovih nepomembnih hišnih prijateljev od prej bo odpadlo. Če pošlje kdo svojega sina na dobro šolo ali na drago univerzo, se tolaži zaradi visokih stroškov z mislijo na družbeni nimbus, ki ga je s tem mogoče osvojiti. V vsakem večjem mestu v Evropi kakor v Ameriki so hiše v določenih okrožjih dražje od enakih hiš v drugih okrožjih, samo

Raziskovanje miru -

Raziskovanje miru, Peace Research ali Friedensforschung, je nujen proizvod šestdesetih let. Tako je bilo še do pred desetimi leti samo nekaj majhnih institutov, ki so se ukvarjali z raziskovanjem miru in ki jim nihče ni posvetil kdovekaj pozornosti. Danes so se dobesedno razmnožili kot gobe po dežju in vsako leto jih je več. Glavna naloga na današnji stopnji razvoja teorije raziskovanja miru je te institute povezati in jih dopolnjevati. Ti so sedaj v glavnih evropskih mestih, teorijo predavajo na nekaterih glavnih evropskih univerzah, delujeta tudi dva mednarodna združenja in švedska akademija za mir.

Gibanje, če ga zaenkrat tako imenujejo, je izdalo dovolj časopisov, knjig, periodičnih publikacij, konferenc, posvetovanj, simpozijev in tako brez dvoma prišepnilo svetu in ljudem to, proti čemu protestira raziskovalec miru.

Praksa je tudi pokazala, da je teorija raziskovanja miru več kot le bežna posplošitev nečesa. Najbolj ostri kritiki trdijo, da se bodo raziskovalci miru še vedno precej časa ukvarjali in skušali opredeliti kaj peace research je in kaj ni.

Da bi resnično mogli razumeti kaj se dogaja na tem področju nam nudi skupina štirih institutov v Skandinaviji najboljšo sliko. Te dežele dajejo zelo „rodovitna tla“ za takšne mirovne in konfliktno študije; teorija raziskovanja miru pa je postala važen predmet na tamkajšnjih univerzah. Že ob pričetku je bilo glede na koncept teorije jasno, da ne bo ostalo le pri Skandinaviji. Eden od najzanimivejših centrov za raziskovanje miru je v Oslu, še posebej zato, ker je ubral drugačno pot od ostalih.

Splošno je priznan kot kraj, kjer se je prvič pričelo organizirano raziskovati mir in od tam razširjati po Evropi kot nekaj novega in kot jasen odklon od preteklosti. Namen je bil združiti znanstvenike v institutih in fundamentalno raziskati in določiti kaj mir sploh je. In to je institut v Oslu v svoji 13-letni zgodovini tudi poskušal. „Produciral“ je več kot 200 referatov, knjig in dve priznani publikaciji Journal of Peace Research in Bulletin of Peace Proposals. Na institutu, kjer je vse zasnovano na rotacijskem principu, je ključna osebnost Johan Galtung, matematik–sociolog in brezdvoma najbolj znani evropski raziskovalec miru.

1. Več o teoriji raziskovanja miru glej prispevek v Katedri št. 12/1973 Peace Research – Kaj je to? ali Journal of Peace Research in Bulletin of Peace Proposals, University of Oslo PRIO, Report on Activities, International Peace Research Institute, Oslo.

zato, ker veljajo za čedne. Ena naših najmočnejših strasti je želja, biti občudovan in cenjen. Kakor stvari so, posvečajo tistemu, ki velja za bogatega, respekt in občudovanje. To je glavni vzrok, zakaj bi radi bili bogati. Resnične dobrine, ki jih je mogoče kupiti z denarjem, so vseskozi na drugem mestu. Vzemimo na primer milijonarja, ki ne loči slike od slike, si je pa s pomočjo strokovnjakov nakupil galerijo starih mojstrov. Edino ugodje, ki mu ga nudijo slike, je misel, da drugi vedo, koliko je zanje plačal; sam bi se veliko direktnije veselil sentimentalnih barvnih odtisov na božičnih čestitkah, vendar na njih ne bi našel ustrezne zadostitve svoji nečimrnosti.

Vse to utegne biti različno in se je v mnogih družbenih krogih različno odigralo. V časih aristokracije so ljudi občudovali zaradi rojstva. V nekaterih pariških krogih občudujejo – naj še tako čudno zveni – umetniške in literarne svojskosti. Na nemški univerzi občudujejo nekoga zaradi njegovih predavanj. V Indiji občudujejo svetnike, na Kitajskem modrijane. Studij teh različnih družbenih krogov nakazuje pravilnost naše analize, kajti povsod najdemo precejšen odstotek takšnih, ki jih denar ne privlači, dokler imajo dovolj za preživljanje, ki pa so skrajnje ostri glede zaslug, ki jim lahko v njihovem okolju prinesejo spoštovanje.

Važnost teh dejstev temelji v tem, da po njih moderna težnja po udobju ni osnovana v človeški naravi in jo je mogoče v spremenjenih družbenih razmerah odstraniti. Če bi mi vsi imeli zakonsko enak dohodek, bi morali najti neko drugo pot biti pred sosedom in naš sedanji pohlep po materialni posesti bi se zvečine izgubil. Ne le to, ker leži ta pohlep v naravi tekmovanja, nam lestokrat prinaša srečo, ko kakega rivala spravimo iz arene, kateremu povzroči ustrezno bol. Splošno zvišanje udobja ne daje nikakršne prednosti

tekmovanju in zaradi tega tudi nikakršne sreče pri tekmovanju. Določeno ugodje nastane seveda pri trenutnem uživanju dobrin, toda kakor smo videli, izhaja odtod najmanjši del našega pohlepa po udobju. In v kolikor temelji naš pohlep po udobju v tekmovanju, zviševanje udobja ne more povečati človeške sreče, v celoti, niti nasploh niti v posameznem primeru.

Če naj dokažemo, da strojništvo stopnjuje občutek sreče, potem se povečanje materialnega napredka, ki ga povzroča, zlahka nagne v njegovo korist, ali kvečjemu, v kolikor služi odvrčanju popolne bede. Vendar ni nobenega notranjega vzroka, zakaj bi ga morali uporabiti v ta namen. Kjer ostaja prebivalstvo stacionarno, je lahko bedo odvrnil brez strojništva; za to je primer Francija, kjer je komaj mogoče govoriti o stiski, imajo pa mnogo manj strojev kakor v Ameriki, Angliji ali predvojni Nemčiji. Narobe, kjer je mnogo strojev, je mnogo več bede; primer naj bosta angleško industrijsko področje pred sto leti in današnja Japonska. Odvrčanje bede ni odvisno od strojev, temveč od čisto drugih dejavnikov, delno od gostote prebivalstva, delno od političnih razmer. Zvišanje udobja ne pomeni mnogo, le to, da pač odvrne ubožstvo.

Medtem pa nas stroji oropajo dveh stvari, ki sta gotovo važni sestavini človekove sreče, in sicer za svobodno delovanje in raznovrstnost. Stroji imajo svoj lasten tok in lastne trmaste zahteve: kdor je razprostrl dragocene naložbe, jih mora poganjati. Zelo zoprna pri stroju z gledališča občutkov je njegova rednost. In narobe z gledališča stroja je seveda veliki občutek občutkom prav njihova nerednost. Ker stroj obvladuje mišljenje tistih, ki se imajo za „resne“ ljudi, je torej največja pohvala, ki jo lahko takšni ljudje podelijo kakemu človeku v ugotovitvi, da ima lastnosti stroja – je zanesljiv, natančen, strog itd. Bergsonova filozofija je bila protest proti temu stališču – protest, s stališča inteligence ne čisto podkovan, kakor se mi zdi, vročen iz zdravilne zaskrbljenosti, da se utegnejo ljudje bolj in bolj spremeniti v stroje.

Ker je življenje nasprotje mišljenju, se je upor naših instinktov zoper zasluževanje, ki ga razširja mehanizem časa, zelo nesrečno usmeril. Začeti z vojno je bilo vedno na dnevnem redu, odkar poznajo ljudje skupinski obstoj vendar ta pripravljenost nikoli ni bila tako prepojena z intenziteto in strupenostjo kakor danes. V 18. stoletju sta vodili Anglija in Francija neštivilne vojne, in vsaka je težila po svetovni hegemoniji; vendar sta ves čas cenili in spoštovali ena drugo. Ujeti oficirji so sodelovali v družabnem življenju sovražne dežele in so bili čašчени gostje pri pojedinah in banketih. Na začetku naše vojne z Nizozemsko, leta 1665, je prišel nek mož iz Afrike v Anglijo in razširil obupne pripovedi o tamkajšnjih Nizozemcih; mi Britanci smo se prepričali o zlaganosti njegovih pripovedi, ga kaznovali in objavili nizozemsko opravičilo. V zadnji vojni bi ga povzdignili v plemstvo in vsakogar preluknjali, ki bi podvomil v njegovo resnicoljubnost. Večja divjost moderne vojne je treba pripisati strojem, ki so dejavni v treh različnih smereh. Prvič omogočajo postavitev večjih vojsk. Drugič pocenijo tisk, ki uspeva z apelom na najnižje strasti človeka. Tretjič – in ta točka zadeva nas – opustijo, da zamre anarhično svojevoločna stran človekove narave, da ostaja dejavna pod površjem naprej, ustvarja bolešno nezadovoljstvo, ki s svoje strani spet budi misel na vojno, kot nekakšen moment olajšanja. Zmotno je pripisovati tako obsežno zadevo kakor je zadnja vojna zgolj mahinacijam politikov. V Rusiji bi takšna razlaga morda še zalegla; to je eden od vzrokov, zakaj se je Rusija borila s pol moči in izvedla revolucijo, da bi prišla do mira. Toda v Angliji, Nemčiji in ZDA (1917) se nobena vlada ne bi mogla upirati zahtevi ljudstva po vojni. Takšna ljudska zahteva mora imeti neko instinktno osnovo in mislim, da je današnje moderno stopnjevanje vojnih instinktov treba pripisati nekemu (večinoma podzavestnemu) neugodju, ki ga ustvarja rednost, monotonija in ukročenost modernega življenja.

Jasno je, da z odstranitvijo stroja ne bi ozdravili stanja. Takšen ukrep bi bil reakcionaren in v vsakem primeru neizvedljiv. Edina pot, da se izognemo neugodnostim, ki so povezane s strojništvom, je v tem, da v monotonijo vnesemo vrzeli in da svoj smisel v teh pauzah na vsak način ubermemo na visoke tone (pustolovščine). Pri mnogih bi ugasnila želja po vojni, če bi imeli priliko angažirati svoje življenje pri planinstvu; eden najbolj nadarjenih in silnih borcev za mir, ki sem imel srečo, da sem ga poznal, je poletje običajno preživel tako, da je splezal na najbolj nevarne vrhove Alp. Ko bi imel vsak delavec letno na razpolago en mesec, in bi po izbiri ali se naučil graditi letalo, ali se pustil odvleči na lov na safire v Saharo, ali se kako drugače spustil v kako nevarno in razburljivo početje, ki zahteva hitro osebno iniciativo, potem bi obstajala ljudska želja po vojni le še pri ženskah in pokvekah. Odkrito priznam, da ne poznam nobene metode, kako navaditi mirnega življenja ti dve človeški vrsti, sem pa prepričan, da bi znanstvena psihologija znala najti metode, če bi se s to nalogo resno spoprijela.

Stroji so premaknili naš modus vivendi, ne pa naših instinktov. Sledi, da ostaja tu nekaj nevzdržnega. V celotni psihologiji občutkov in instinktov smo še otroci; s psihoanalizo so samo začeli, nič več. Kar lahko prevzamemo od psihoanalize, je to, da težijo početja ljudi k vsem mogočim ciljem po katerih pa ni nikakršne zavestne želje (zahteve) in da si prisvajajo celo stran čisto iracionalnih prepričanj. S tem prispejo k tisti smotnosti, ne da bi vedeli, kaj pravzaprav počno. Vendar je ortodoksna psihoanaliza neustrezno poenostavila naše nezavestne namene, ki so zelo številni in ki se razlikujejo od osebe do osebe. Moramo upati, da bodo skoraj začeli dojemati družbene in politične pojave s tega stališča in s tem bolje osvetlili človeško naravo, kakršna je v poprečju.

Moralno samoovladovanje in zunanje prepovedi škodljivih dejanj niso prikladne metode za odpravo naših anarhičnih instinktov. Ne ustrezajo, ker si znajo nadeti ti instinkti različne maske, kakor hudič srednjeveških legend in nekatere teh mask prevarajo celo modrijana. Edino prikladna metoda je razodeti potrebe naše instinktivne narave in raziskati, kako jim je mogoče zadostiti ob čimmanjši škodi. Ker stroj skoraj vsak, svobodni poskus spodbude zniči, je edina priložnost ustvarjati. Posamezniku je treba prepustiti iniciativo, da bo izrazil priložnost. Nedvomno bi bili s tem povezani znatni stroški, vendar pa neprimerno manjši od vojnih izdatkov. Razumevanje človeške narave mora biti osnova slehernega resničnega zboljšanja človeškega življenja. Skozi mojstre zakonitosti fizikalnega sveta je znanost naredila čudeže. Naša lastna človeška narava pa doslej še zdaleč ni tako dojeta kakor narava zvezd in elektronov. Ko se bo znanost enkrat naučila razumeti naravo človeka, potem bo lahko podelila našemu življenju srečo, katere stroji in naravoslovje ne morejo ustvariti.

znanost ali utopija?

Koncept teorije raziskovanja miru se je od svoje fundamentalne stopnje spreminjal od tradicionalnega, ko je iskal samo preprečevanje predvidene nevarnosti vojne (ali čemur Galtung pravi direktna nevarnost) do preprečevanja strukturne nevarnosti (ali nevarnosti, ki je zgrajena na družbeni strukturi). Končno, osnovni objekt niso le narodi, ki živijo v miru, ampak človeško bitje, kot osnovna enota. Bistvo raziskovanja miru je tudi osvoboditev človeka od vsega, kar ga ovira pri njegovem svobodnem delovanju. V podkrepitev teh dejstev pravi raziskovalec miru, da vidi Južno Afriko že deželo v vojni!

V primerjavi z ostalimi nordijskimi raziskovalci so ti v Oslu najnaprednejši, precej ideološko usmerjeni, imajo svojo ideologijo univerzalne osvoboditve človeka. Za osnovo so si vzeli Marxovo politično ekonomijo, ker so prišli do spoznanja, da je le z njo mogoče razumeti dogajanja v deželah v razvoju, družbo, odnose v družbi, trg, dogajanja na trgu in vse kar je s tem povezano. Standardne ideologije propadajo, pravijo raziskovalci miru v Oslu in eden od vzrokov, zakaj se jih toliko zanima, kaj mi pravimo je, da govorimo o konceptu miru, ki je precej idealistično, različen od drugih in – ima človeško podobo. Tudi svoje besede izbirajo skrbno, ko razlagajo naloge institutov danes: dva ekstrema sta na tem področju. Konzervativci iščejo direktno nevarnost in uporabljajo strukturno nevarnost vojn, na drugi strani pa radikalisti, ki bi ubili strukturno nevarnost z direktno nevarnostjo vojne. Potrebno bo najti pot brez teh ovir, ki se močno upira strukturni nevarnosti kot tudi proti direktni nevarnosti vojne.

Že iz tega se vidi mešanica različnih pristopov, tudi pri nordijskih institutih. Drugi s tradicionalnejšimi pristopi pač „producirajo“ podatke, ki so zanimivi in uporabljivi za vsakogar, drugi skušajo razvozljati pomen raziskovanja miru in preizkušajo nove ideje o raziskovanju miru.

Mogoče je še najpomembnejše to, da noben raziskovalec miru ne trdi, da ni bilo vredno vložiti toliko turda ali pa da bi razpravo o tem kaj mir sploh je končali. Pa tudi to, kar so mnogi menili, da je do aplikativne zannosti na tem področju še daleč – napravljen je vsaj začetek. Naslednja stopnja pri razvoju teorije bi bilo splošno izobraževanje o miru. Kritiki pa jo še naprej označujejo za „nedozorelo“ disciplino, če jih sploh lahko tako rečemo. Mogoče je podobna psihologiji ob pričetku našega stoletja. Saj se nam zdi bolj kot utopija, nekaj nenavadnega, nemogočega, da bi mogli mir raziskovati. Ob teh pomislekih se raziskovalci miru zavedajo, da bo treba še veliko napora, če bodo hoteli uspeti.

Irena Knehtl

Nekaj tednov (mesecev) nazaj lahko v največjem slovenskem popoldnevniku, mariborskem Večeru, prebiramo sila zanimiv in aktualen feljton Janeza Cundriča: Kdo je bil Lurker? Spoznali smo že celotno kompliciranost nemške zločinske in vohunske mreže, lik Adolfa Hitlerja, značajske prvine nemških rajhovskih veljakov, slovenski Kulturbund, majhne in malo manj majhne gestapovske ribe itd. itd. Življenje, zločini in konec gestapovskega zločinca Lurkeja je nedvomno z vsem tem povezano. In to zelo tesno. Sicer avtorju ne bi uspelo spisati doslej 50 nadaljevanj. In to še ni vse. Bog ve, česa se bomo v prihodnjih tednih še naučili? Morda bomo v feljtonu o Lurkerju spoznali tudi ekološke probleme, seks in avtomobilizem. Možnosti so široke in Večer jih bo znal do konca izkoristiti. Največji slovenski popoldnevnik!

Vsem, ki ste to Katedro prebrali do konca, čestitamo k ostrovidnosti. Tistim pa, ki pričnete brati od zadaj, podarjamo koristen nasvet: vzemite srednje močno povečevalno steklo. Ta številka Katedre je namreč iz tehničnih razlogov natisnjena v zelo zelo majhnih črkah.

John Henry Newman: Gentleman (roj. 1801 v Londonu, umrl 1890, različni spisi, predvsem religiozne narave) Pojemovna opredelitev gentlemana je skoraj podana, če rečemo, da je to mož, ki nikoli ne prizadene bolečine.

Predvsem se peča s tem, da ostrvnuje ovire, ki motijo svobodno in spontano početje ljudi okoli njega: in raje se prepusti gibanju svojega okolja kakor da bi sam iniciativno posegel. Njegove dobrotelne ustrezajo denimo udobnostim in prijetnostim urejenosti osebne vrste, naslonjaču naprimer ali dobremu ognju, ki pripomoreta, da odženet mraz in utrujenost, čeprav nas narava brez teh oskrbuje z možnostmi miru in telesno toploto. Pravi gentleman se torej skrbno izogiba vsega, kar bi lahko vneslo slab ton ali pretres v počutje tistih, s katerimi ga je združila usoda; slehernega konflikta mnenj ali slehernega nasprotovanja občutkov, slehernega pritiska, suma, pobitosti, jeze; njegova velika skrb je, da popusti vsakomur, da se počuti ugodno in kakor doma. Ima oči za svojo kompletno okolje. Nežno čuti s plahimi, blag je z zadržancem, obziren z neumnem. Zna se postaviti do svojega vsakokratnega sogovornika; varuje se neprimernih namigovanj in tem, ki lahko razjezijo. Zelo redko sili v razgovor v ospredje in nikoli ni dolgočasen. Zlahka sprejema ustrežljivost, v kolikor se sam izkaže in v dajanju je takšen, kakor da sprejema.

Nikoli ne govori o sebi, tudi takrat ne, ko ga silijo v to; nikoli se ne brani s tem, da bi vračal očitke, vestno poišče motive tistih, ki se mu zoperstavljajo in vse na najboljši način izgladi. Nikoli ni prostaški ali malenkosten v boju menj, nikoli ne izkoristi nespodobne prednosti, nikoli ne zamenja oseb ali ostrega izraza s stvarjo, in na nič ne namiguje, kar si ne bi upal jasno izgovoriti. Iz daljnovidne premetenosti upošteva antičnega modreca, da se naj do svojega sovražnika vedemo tako, kakor da bo nekega dne naš prijatelj. Preveč ima zdrave pameti, da bi se čutil prizadetega ob razalitivah, z nujnejšim se mora spoprijemati in se ne spominjati krivice in v nadlego mu je oponašanje zlobe. Sledeč filozofska načela, je strpen, obziren in vdan; strinja se z bolečinami, ker so neizogibne, privzema izgube s smrtjo, ker so nenadomestljive, in smrt, ker je njegova usoda.

Če se poglubi v kako sporno vprašanje, ga njegov disciplinirani razum varuje pred pretirano rohatostjo morda boljših, vendar slabše vzgojenih duhov, ki kakor topo orožje trga in sečejo, namesto da bi lepo rezali, ki napak razumejo jedro stvari, ki zapravljajo svojo moč na malenkostih, svoje nasprotnike zmotno dojemajo in vprašanje zapustijo bolj zamotano, kakor so ga našli. Naj ima s svojim pogledom prav ali narobe, vsekakor je preveč jasnih misli, da bi mogel biti nepravilne; tako preprost je kot prepričljiv in tako skop kakor odločen. Nikjer ne bomo našli večje širokogrudnosti, premisleka in obzirnosti; premesti se v misli svojih nasprotnikov, razlaga vzroke njihovih napak. Pozna slabost človekove pameti kakor tudi njeno moč, njene možnosti in njene meje.

Vzemimo, da je neverec; potem bo preveč globok in odprtega srca, da bi smešil religijo ali ravnal proti njej; preveč je moder, da bi bil v svoji neveri dogmatik ali fanatik. Ceni pobožnost in predanost; podpira celo tiste ustanove kakor občudovanja vredne, lepe ali koristne, ki se z njimi ne strinja. Prijatelj religiozne strpnosti je ne le zato, ker ga je njegova filozofija naučila opazovati vse oblike verovanja s pogledom brez predsodkov, temveč tudi iz miline in plemenitenja občutka, ki je spretni pojav civilizacije.

Prevedel: LEOPOLD PETROVIČ

*Katedra potrebuje prodajalce!
Dober zaslužek: 1ND od prodajnega izvoda. Oglasite se čimprej v uredništvu Ob parku 5.
1ND x 150 izvodov/dan = 15 jurjev*

ferdo

Pravljica o pilsu

rakuša

